

Vilniaus universitetas
Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Rita Kukuraitytė
Tarptautinės komunikacijos (Nuotolinių) studijų programos studentė

POLITINIŲ LYDERIŲ VAIDMUO KRIZINĖJE SITUACIJOJE
1990-1991 M. IRAKO – KUVEITO KONFLIKTO KONTEKSTE

Magistro darbas

Vadovas
Prof. Renaldas Gudauskas

Vilnius, 2007

<u>Ritos Kukuraitytės</u> _____ Magistro darbas	
/magistranto (-ės) vardas, pavardė)	
tema	
<u>Politinių lyderių vaidmuo krizinėje situacijoje 1990 – 1991 m. Irako – Kuveito konflikto kontekste</u>	
parengtas gynimui.	
_____	_____
(data)	(vadovo parašas)
Darbas įregistruotas _____ Centre	
_____	_____
(data)	(raštvėdės parašas)
Magistro darbą ginti leidžiu	
_____	_____
(data)	(Centro direktoriaus parašas)
Recenzentu skiriu	

_____	_____
(data)	(Centro direktoriaus parašas)
Darbą recenzavimui gavau	
_____	_____
(data)	(recenzento parašas)

Kukuraitytė, Rita

Ku-119 Politinių lyderių vaidmuo krizinėje situacijoje 1990 – 1991 m. Irako – Kuveito konflikto kontekste : magistro darbas / Rita Kukuraitytė ; mokslinis vadovas prof. R. Gudauskas ; Vilniaus universitetas. Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras. – Vilnius, 2007. – 60, [1] lap. : lent. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 46-48 (43 pavad.).

UDK 327.5 (567:536.8)

Irako – Kuveito konfliktas, Persijos įlanka, krizinė situacija, politinė lyderystė, Džordžas Bušas (George Bush), Margareta Tečer (Margaret Thatcher), Džonas Meidžoras (John Major), Fransua Miteranas (Francois Mitterrand), Sadamas Huseinas (Saddam Hussein Abd al-Majid al-Tikriti).

Magistro *darbo objektas* – politinių lyderių vaidmuo Irako – Kuveito konflikte. *Darbo tikslas* – nurodyti politinės lyderystės raiškos sąsajas su Irako – Kuveito konfliktu ir įvertinti politinių lyderių vaidmenį, svarbą bei specifiką. Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: pateikti politinio lyderiavimo ypatumus, nurodant politinių lyderių veiklos funkcijas ir svarbiausius bruožus; aptarti Irako – Kuveito konflikto laikotarpio politines tendencijas; apibūdinti nagrinėjamos krizės koncepciją, pateikti priežastis ir pasireiškimo ypatumus; įvertinti svarbiausius politinės lyderystės aspektus Irako – Kuveito konflikto kontekste; pateikti politinių lyderių veiklos ir priimtų sprendimų svarbą; išryškinti konfliktą Persijos įlankoje ir jo reikšmę tolesnei pasaulio istorijos raidai.

Naudojantis dokumentų analizės, aprašomuoju ir istorinio tyrimo *metodais*, prieita prie *išvados*, kad politiniai lyderiai įtakojo Irako – Kuveito konfliktą. Darbe įrodyta politinių lyderių svarba bei pastarųjų nulemti pasaulio istorijos pokyčiai. Didelis dėmesys skirtas 1990 – 1991 m. Persijos įlankoje vykusią procesų kitimo tendencijoms bei politinių lyderių nagrinėjamos krizinės situacijos sprendimo būdams. Magistro darbe atliktas istorinis tyrimas padėjo iš naujo pažvelgti į iškeltą hipotezę bei turimus duomenis, įvertinti buvusių įvykius bei padaryti istoriniais faktais pagrįstas išvadas.

Magistro darbas *gali būti naudingas* istorijos, tarptautinių santykių, politikos mokslų specialistams, dėstytojams, studentams bei visiems, kurie domisi politine istorija ir tarptautiniais santykiais.

TURINYS

Įvadas	5
1. Politinių lyderių asmenybės ir jų elgsenos ypatumai	9
1.1. JAV prezidentas Džordžas Bušas	10
1.2. Didžiosios Britanijos politiniai lyderiai Margareta Tečer ir Džonas Meidžoras	15
1.3. Prancūzijos prezidentas Fransua Miteranas	19
1.4. Irako prezidentas Sadamas Huseinas	20
2. Irako – Kuveito konflikte dalyvavusių politinių lyderių funkcijos	26
2.1. Dž. Bušo, M. Tečer, Dž. Meidžoro ir F. Miterano funkcijos	26
2.2. Sadamo Huseino funkcijos	33
3. Krizinės situacijos Persijos įlankoje valdymas ir politinių lyderių sprendimų priėmimas	36
3.1. Vakarų politinių lyderių veiklos gairės	37
3.2. Irako politinio lyderio taktika	40
Išvados.....	44
Bibliografinių nuorodų sąrašas.....	46
The role of political leaders during the crisis in the context of the conflict between Iraq and Kuwait in 1990 – 1991 (summary).....	49

IVADAS

Nuo pat 1990 m. Irako – Kuveito konflikto pradžios pasaulis buvo suskirstytas į „geruosius“ ir „bloguosius“, o nacionalinis konsensusas buvo pasirinktas kaip vertybė, vardan kurios buvo verta užglaistyti nesutarimus. Galimybė kontroliuoti kitus ir daryti jiems įtaką buvo vienas svarbiausių valstybių lyderių tarpusavio santykių aspektų: lyderiai skatino veikti, davė nurodymus, aiškinosi nesutarimus ir ėmėsi sprendimų priėmimo atsakomybės.

Nagrinėjamas konfliktas pasireiškė ne tik materialioje, bet ir nematerialioje sferoje, ypač galingiausių pasaulio valstybių politinių lyderių tarpusavio santykiuose: kova dėl interesų dažnai buvo pridengiama vertybinėmis kategorijomis bei ideologiniais lozungais, tačiau pasižiūrėjus atidžiau, beveik visada buvo aiški demagogija, o Irako valstybingumo teigimas, paremtas užgrobtos Kuveito teritorijos valstybingumo neigimu buvo savyje prieštaringa pozicija.

Svarbiausių to meto pasaulio valstybių lyderių retorinė technika ir taktika bei argumentacijos schemas oficialiuose paaiškinimuose atskleidė, kaip politiniai lyderiai įsivaizdavo, įvardijo ir apibūdino konfliktą Persijos įlankoje, kaip jie elgėsi ir buvo charakterizuojami. Irako – Kuveito konflikto metu pagrindiniu lyderių atributu buvo laikoma įtaka: lyderiauja tas, kuris turi daugiausiai įtakos kitų asmenų veiklai.¹

Nagrinėjamoje krizinėje situacijoje informacija vaidino itin svarbų vaidmenį: jos įtaka sparčiai didėjo, o idėjos tapo savarankiškoms vertybėmis, strateginiais kiekvienos valstybės ištekliais, veiklos pagrindu. Čia iškilo itin reikšmingas politinių lyderių vaidmuo, kuomet komunikavimas įgavo ne tik prasmės perdavimo, bet ir jos suvokimo reikšmę. Juk galingiausių to meto pasaulio valstybių lyderių nuostatos buvo pagrįstos vertybių sistema, lėmusia svarbiausią elgesio ir vykdomų veiksmų kryptį bei nusakiusia konkrečius siekius. Taigi, lyderystė 1990 – 1991 m. Persijos įlankoje vykusio konflikto metu rėmėsi neformaliais tarpasmeninės simpatijos, pripažinimo, solidarumo, opozicijos ir kitais santykiais, kurių pagrindą sudarė oficialūs dalykinės priklausomybės santykiai tarp lyderių ir jų pasekėjų.

Darbo objektas – politinių lyderių vaidmuo Irako – Kuveito konflikte.

Darbo aktualumas. 1990 – 1991 metais Persijos įlankoje netrūko radikalių permainų: pagrindiniu tikslu buvo laikomas Irako prezidento Sadamo Huseino nuvertimas, o tai reiškė, jog sąjungininkai privalėjo užimti Irako sostinę Bagdadą ir kontroliuoti visus strateginius jame esančius objektus. Būtent šioje situacijoje politiniams lyderiams atsirado puiki terpė pasireikšti.

¹ RUIN, Joseph Eby. *The quality-leader's influence*. Part 2. New Straits Times 2*, June 24, 2000 Appointments [žiūrėta 2007 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://adtimes.nstp.com.my/jobstory/june24.htm>>.

Magistro darbe aiškiamasi apie galingiausių to meto valstybių verbalinę ir fizinę ryšį, jų vykdomus ar ketinamus vykdyti veiksmus. Kadangi nebuvo ir vis dar nėra jokios paprastos lyderystės formulės ar griežtos mokslinės disciplinos, kuria būtų galėję vadovautis nagrinėjami politiniai lyderiai, tai tapo akstinu pažvelgti į šią problemą iš naujo.

Darbo chronologinės ribos. Pavadinime įvardintas 1990 – 1991 metų laikotarpis. Konfliktas Persijos įlankoje pritraukė Vakarų šalių dėmesį 1990 m. rugpjūčio 2 d., kuomet Huseino įsakymu Irako karinės pajėgos užpuolė Kuveitą, o 1991-aisiais tarptautinės koalicijos pajėgos išvadavo užgrobtą teritoriją. Šios abi datos – sąlyginės, nes įvykiai žymi tik lūžinį momentą, tačiau visada turi priešasčių ir pasekmių grandinę.

Hipotezė – politiniai lyderiai ženkliai įtakojo Irako – Kuveito konfliktą bei įvykių raidos tendencijas.

Darbo tikslas, uždaviniai ir metodika. Siekiant apžvelgti Irako – Kuveito konfliktą 1990 – 1991 metais ir politinių lyderių vaidmenį jame, buvo iškeltas tikslas – nurodyti politinės lyderystės raiškos sąsajas su Irako – Kuveito konfliktu ir įvertinti politinių lyderių vaidmenį, svarbą bei specifiką.

Tiksliui pasiekti buvo sprendžiami šie uždaviniai:

- Aptarti Irako – Kuveito konflikto laikotarpio politines tendencijas.
- Įvardinti politinės lyderystės ypatumus, nurodant politinių lyderių veiklos funkcijas ir svarbiausius bruožus.
- Atskleisti Džordžo Bušo, Margaretos Tečer, Džono Meidžoro, Fransua Miterano ir Sadamo Huseino konflikto metu vykdytos veiklos ir priimtų sprendimų svarbą.
- Apibūdinti nagrinėjamos krizės koncepciją, pateikti priežastis ir pasireiškimo ypatumus.
- Įvertinti svarbiausius politinės lyderystės aspektus Irako – Kuveito konflikto kontekste.
- Išryškinti konfliktą Persijos įlankoje ir jo reikšmę tolesnei pasaulio istorijos raidai.

Tiriant politinių lyderių vaidmenį Irako – Kuveito konflikte buvo naudoti dokumentų analizės, aprašomasis ir istorinio tyrimo metodai. Atliktas istorinis tyrimas leido panagrinėti Irako – Kuveito konflikte dalyvavusių politinių lyderių sprendimo būdus, įgalino įvardyti krizinės situacijos Persijos įlankoje kitimo tendencijas, padėjo iš naujo pažvelgti į iškeltą hipotezę bei turimus duomenis. Pastebėtina, jog istorinis tyrimas nėra tiesioginio stebėjimo metodas: jis ypatingas tuo, kad viskas, kas magistro darbe tirama, jau yra įvykę 1990 – 1991 metais, todėl svarbiausia buvo naudojantis visais prieinamais šaltiniais, įvertinti buvusius įvykius, politinių lyderių vaidmenį bei padaryti argumentuotas, pagrįstas istoriniais faktais, išvadas.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys dėstymo skyriai ir išvados. Kiekvienas skyrius skirstomas į poskyrius, atsižvelgiant į temos analizės detalumo lygį. Įžangoje apibrėžtas darbo tikslas, uždaviniai, nurodyti tyrimo metodai.

Norint tyrinėti politinius lyderius kaip asmenybes ir jų vaidmenį tam tikroje situacijoje, būtina įvertinti asmenybės ypatybes. Kadangi charakterio savybės lyderio veikloje rodo asmenybės požiūrį į darbą, į visuomenę, į pasaulį, tikrovės reiškinius ir galiausiai į patį save, todėl pirmajame skyriuje nagrinėjamos Irako – Kuveito konflikte dalyvavusių politinių lyderių asmenybės ir jų elgsenos ypatumai. Juk kiekvienas lyderis pasirenka, kaip ir ką daryti, o tai, kas jam atrodo svarbu ir teisinga, turi didelės įtakos ir jo, ir pasekėjų gyvenimo kokybei. Nors egzistuoja gana daug skirtingų lyderystės apibrėžimų, tačiau niekas negali paneigti, jog lyderiavimas reiškia iniciatyvumą bei kitų asmenų veiklos organizavimą, koordinavimą bei koregavimą. Tačiau būtina akcentuoti, jog politinių lyderių meistriškumas grindžiamas ne vien gebėjimu atlikti visas funkcijas, bet, svarbiausia, jų išvalgumu bei mokėjimu tinkamai elgtis konkrečioje situacijoje.

Siekiant išskirti tam tikras politinių lyderių elgesio charakteristikas, būtina išsiaiškinti ne tik kokie jie yra, bet ir kokių priemonių imasi bei kaip veikia susiklosčius atitinkamai situacijai. Kaip tik todėl antrajame skyriuje įvardijamos Džordžo Bušo, Margaretos Tečer, Džono Meidžoro, Fransua Miterano ir Sadamo Huseino pagrindinės veiklos funkcijos.

Trečiajame skyriuje akcentuojamas Irako – Kuveito konflikto valdymas ir politinių lyderių sprendimų priėmimas, nes kiekvienas krizinės situacijos atvejis yra unikalus ir reikalauja išskirtinio sprendimo priėmimo bei krizių valdymo patirties. Kadangi krizinę situaciją Persijos įlankoje buvo būtina reguliuoti, tai šią funkciją atliko įtakingiausių pasaulio valstybių politiniai lyderiai, kurie ėmėsi didesnės už kitus atsakomybės, kad būtų įgyvendinti užsibrėžti tikslai. Aplinkybės susiklostė taip, kad Irako – Kuveito konfliktas sukėlė daug nepatogumų, sunkumų, jį buvo sudėtinga laiku išsiaiškinti ir įveikti, todėl ši krizinė situacija suteikė politiniams lyderiams galimybę iš naujo įvertinti nusistovėjusį mąstymą, elgseną, siekiamus tikslus, naudojamas priemones.

Išvadose aptarti analizuotų problemų pagrindiniai aspektai.

Naudotos literatūros ir šaltinių apžvalga. Pasirinkta tema Lietuvoje nėra plačiai analizuojama, todėl rašant darbą daugiausia buvo remtasi Jungtinių Tautų Saugumo tarybos priimtomis rezoliucijomis, to meto periodikoje pasirodžiusiais straipsniais bei Amerikos centre prie JAV ambasados turima užsienio autorių literatūra. Taip pat stengiantis įvykdyti darbe užsibrėžtus uždavinius, buvo surinkta, analizuota ir naudota medžiaga, pateikta internete.

Dokumentų apžvalgoje nuo chronologinio buvo pereita prie tematinio principo, todėl, kad tuo atveju, jeigu būtų aptarti dokumentai pagal atspausdinimo datą, būtų laikomasi tik chronologijos, tačiau neliktų teminio nuoseklumo. Siekiant darbo vientisumo, temos aptartos laikantis chronologinės įvykių sekos.

Dauguma politinių lyderių elgesio ypatumų bei jų sąlygojančių veiksnių užfiksuota įvairiuose dokumentuose: oficialiuose dokumentuose, parengtuose ir patvirtintuose valstybinių

institucijų (pavyzdžiui Jungtinių Tautų Saugumo tarybos rezoliucijose) užfiksuotos to laikotarpio politinės tendencijos, o verbaliniuose dokumentuose aprašyti socialiniai reiškiniai, procesai bei požymiai teksto forma (tai įvairūs laikraštiniai pranešimai, ataskaitos, asmeniniai pastebėjimai). Neoficialūs dokumentai, tokie kaip JAV prezidento Džordžo Bušo asmeniniai laišakai, neturi oficialaus teisingumo, tikrumo ar veiksmingumo patvirtinimo, tačiau jie pravartūs analizuojant politinio lyderio asmenybę, pasaulėžiūrą ir pan.

Bibliografinių nuorodų sąrašas, pridedamas darbo gale, yra sudarytas išdėstant literatūrą ir šaltinius abėcėlės tvarka.

Darbo mokslinė ir praktinė vertė. Remiantis skirtingų autorių pateikta informacija, buvo atskleistos lyderystės raiškos sąsajos su Irako – Kuveito konfliktu. Išanalizuota medžiaga leido suvokti konflikto Persijos įlankoje specifiką, ypatumus bei tendencijas. Teoriniu požiūriu šis darbas svarbus tuo, kad jis yra vienas pirmųjų tokio pobūdžio darbų Lietuvoje, o praktiniu požiūriu jis galėtų būti pagrindu atliekant išsamesnę šios temos analizę.

1. POLITINIŲ LYDERIŲ ASMENYBĖS IR JŲ ELGSENOS YPATUMAI

Politinio lyderio asmenybė – tai abstrakti sąvoka, į kurią telpa elgesys, savita mąstysena, jausena, veikseną, charakteris ir visa eilė savybių, kurios būdingos tik vienam žmogui. Kadangi neįmanoma apmąstyti kiekvienos galimos situacijos iš anksto, tai tampa dar sudėtingiau nustatyti, kokie politinių lyderių bruožai išryškėja tik susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, o kurie būna akivaizdūs nuolat. Juk aplinkybės veikia lyderius lygiai taip pat kaip patys lyderiai veikia aplinkynes.

Paprastai politinės istorijos studijose būna aptariama jau susiklosčiusi, realiai pasireiškianti politinė elgsena, tikslinami jos tipai, požymiai, socialinės prielaidos, pasekmės ir pan., tačiau elgsenos supratimui pravartu pasigilinti ir į psichologinę, komunikacinę ar net biologinę jos prasmę: vidinę motyvaciją, filogenines šaknis, ontologinę raidą. Tokiu atveju išryškėja politinės elgsenos ir gamtinių žmogaus tipų ryšys.

Nors žmogus yra sudėtingesnis ir mįslingesnis už bet kurį gamybinį procesą, teorinis supratimas apie jį labai menkas. Žmogaus atsakomųjų reakcijų gama žymiai platesnė nei įrengimų. Vienodi mechanizmai vienodomis sąlygomis vienodai reaguoja į konkrečius poveikius, tačiau nėra dviejų žmonių, kurie, atsidūrę vienodose sąlygose, elgtųsi vienodai, nors jų patirtis ir būtų identiška.

Kiekviena politinė asmenybė – sprendimų priėmėjas – atsineša tam tikrą žinių, įgūdžių bei galios, – dalykų, kurie vienaip ar kitaip įtakoja sprendimų priėmimo procesą. Negalima pamiršti ir vertybinės orientacijos – vidinės asmens charakteristikos, įtakojančios politinio lyderio elgesį. Galima sakyti, kad vieno žmogaus elgesys kaip stimulus veikia kito žmogaus elgesį: bendraudami žmonės daro vieni kitiems tam tikrą įtaką: keičia jausmus, požiūrius ir elgesį. Iš esmės bendravimas ir yra ta ašis, apie kurią sukasi esminiai procesai. Taigi, tiek svarbiais ir mažiau svarbiais ar lemiamais sprendimų atvejais, tam tikras asmenybių vaidmuo yra nepaneigiamas.

Svarbu pastebėti, kad Irako – Kuveito konfliktas labai veikė lyderių elgesį, ypač kai situacija kėlė aiškius reikalavimus, tačiau tuo pačiu metu būtina akcentuoti, kad kiekvieno nagrinėjamo politinio lyderio asmenybei buvo būdingas nuoseklumas ir pastovumas: lyderiai pajėgė apriboti ir kontroliuoti kitų asmenų bei aplinkos jiems daromą įtaką. Jie taip pat pajėgė kontroliuoti poveikį, kurį patys darė kitiems. Esminis lyderiavimo faktorius buvo sugebėjimas įteigti bei susisteminti prasmę pasekėjams, perteikti detalų vykdomų veiksmų planą, formuojantį bei interpretuojantį situacijas ir atsižvelgti į išorinių veiksnių dinamiškumą, kiekybinį, kokybinį jų pakitimą.

Konflikto Persijos įlankoje įvykių 1991-aisiais metu pagrindinis amerikiečių tikslas buvo priversti Irako armijos dalinius palikti Kuveito teritoriją. Tuomet pirmąsias 38 paras buvo rengiami oro antpuoliai, kurių metu Irako armija patyrė nemenkų nuostolių. Oro kampanija buvo pasirinkta kaip JAV ir jos sąjungininkų priemonė su minimaliu aukų skaičiumi pastatyti Iraką į tokią padėtį, kurioje jis negalėtų normaliai funkcionuoti ir atsakyti tuo pačiu. Karinė operacija sausumoje truko tik tris dienas. 1991-aisiais 28 šalių koalicija² susibūrė ne todėl, kad Sadamas Huseinas išpažįsta islamą, o todėl, kad jis – agresorius.

Įtakingiausių politinių lyderių įtaka sprendimų priėmimui buvo nemenka, bet negalima ignoruoti sprendimus lemiančių veiksnių, tokių kaip ribotas racionalumas, galia, institucinė sandara ir aplinka, nes šių veiksnių įtaka pasireiškia tik per veikiančių individų sąmonę.

1.1. JAV prezidentas Džordžas Bušas

Keturiasdešimt pirmasis JAV prezidentas Džordžas Bušas gimė 1924 metų birželio 12 d. Miltono mieste. Tėvas – žymus respublikonų partijos veikėjas, motina kilusi iš Niu Jorko (New York) bankininkų šeimos. Antrojo pasaulinio karo metais Džordžas Bušas tarnavo savanoriu karo laivyno aviacijoje. 1948 m. gavo humanitarinių mokslų bakalauro laipsnį. Nuo 1966 m. atsidėjo vien tik politikai: tapo aktyviu respublikonų partijos veikėju. Tais pačiais metais išrinktas į JAV Kongreso atstovų rūmus.

Niekas taip gerai neparodo, ko vertas prezidentas, kaip pasaulinė krizė. Irako – Kuveito konfliktas – ne išimtis, kuomet 1990 metų rugpjūčio pradžioje Irakas įsiveržė į Kuveitą.

Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas apibrėžė didelius savo šalies interesus Irake ir už jo ribų. Tai nebuvo V. Čerčilio kalba Fultone, kurioje jis paskelbė apie „geležinės uždangos“ nusileidimą. Tačiau JAV prezidento Džordžo Bušo kalba, pasakyta Vašingtone vasario 26 dieną turi kažką bendro su šiuo istorinę svarbą vėliau įgavusiu V. Čerčilio pareiškimu. Savo kalboje JAV politinis lyderis apibrėžė savo šalies ir, jo žodžiais tariant, „civilizuoto pasaulio“ ambicijas: Artimųjų Rytų transformavimą. Kol kitos valstybės diskutavo dėl to, koki žingsnį žengti vis artėjant karui Irake, JAV prezidentas su amerikiečiais diskutavo ne apie tai, kas įvyks Irake po Sadamo Huseino nuvertimo, bet apie šio įvykio išplėtimą visame Artimųjų Rytų regione per artimiausius dešimtmečius. Kalbėdamas Amerikos Verslininkų institute, kuris laikomas konservatyvių pažiūrų JAV „smegenų centru“ (think tank), Džordžas Bušas prisilaikė, turbūt, pačios protingiausios iš visų galimų pozicijų trijų svarbiausių klausimų, iškilančių nuvertus Irako politinio lyderio režimą, atžvilgiu. Per pastarąsias dvi savaites JAV administracija aptarinėjo dvi

² SWOFFORD. Anthony. *Remember the Gulf. Scenes from the last war with Iraq.* Harper's magazine, December, 2002, p. 45.

Irako valdymo galimybes po Sadamo žlugimo. Viena, kurią palaiko Irako opozicija, numato greitą demokratinės sistemos sukūrimą pagal naują federalinę Irako konstituciją. Kita galimybė, kurios šalininkai daug skeptiškiau nusiteikę demokratijos perspektyvų pokariniame Irake atžvilgiu, siūlo sukurti pereinamąją administraciją, kurios veiklą prižiūrėtų Jungtinės Tautos.

Šie du Irako „sutvarkymo“ po karo variantai nėra vieninteliai, o Džordžas Bušas kol kas neatmetė nei vieno iš jų. Pentagonas kaip tik tuo metu kūrė Rekonstrukcijos ir humanitarinės pagalbos biurą, kuris parengtų planą dirbti kartu su pereinamojo laikotarpio Irako administracija, ar net užsiimti šios administracijos formavimu. Tačiau JAV politinis lyderis aiškiai pasakė, kam rengiasi teikti pirmenybę – kad Irako tauta žengtų tvirtus žingsnius demokratijos link.

Demokratinis Irakas yra tik ambicingų Džordžo Bušo planų pradžia. Po paskutiniojo karo Persijos įlankos regione, Džordžas Bušas pasinaudojo JAV įtaka ir prestižu, kad sušauktų Madrido konferenciją, kurios tęsiniu vėliau tapo Oslo taikos procesas.

Tuometinio JAV prezidento ambicijos buvo aiškios ir neslepamos, nes jis savo kalbose nuolat pabrėždavo, kad naujasis Irako režimas pasitarnaus kaip įkvepiantis ir dramatiškas laisvės pavyzdys kitoms regiono tautoms.³ Skeptikai JAV valstybės departamente, Europoje ir pačiame Artimųjų Rytų regione nerimavo, kad JAV invazija į Iraką sustiprins anti-amerikietiškas nuotaikas, suaktyvins islamo fundamentalistų veiklą ir privers autoritarinius režimus užčiaupti burnas savo kritikams, bet jokių būdu nepaskatins jų eksperimentuoti su politinėmis reformomis. Džordžas Bušas tokį pesimizmą dėl arabų polinkio į demokratiją yra pavadinęs įžūliu ir įžeidžiančiu.

Be abejo, JAV politinis lyderis galėjo klysti. Jis taip pat rizikavo pabloginti JAV santykius su Saudo Arabija ir kitų arabų valstybių režimais, tačiau niekas negalėjo apkaltinti Džordžo Bušo ambicijų stoka.

Tokiai situacijai susiklosčius, Bušas kaip JAV lyderis pademonstravo nuostabią savybę: buvo pakankamai atsargus, tačiau išliko energingas, veržlus, negailintis patarimų kitiems ir linkęs išklausti kitų nuomonę. Visų pirma, jis išspėjimais bandė įtakoti Irako lyderį ir jo vykdomą politiką. Supratus, kad Sadamas Huseinas nereaguoja į pastaruosius, JAV prezidentas ėmėsi kitų veiksmų – suteikė galutinius terminus, per kuriuos situacija turėjo pasikeisti ir Irako lyderis privalėjo pasitraukti iš užimtos teritorijos. Tik kai šios priemonės buvo toliau ignoruojamos, nuspręsta imtis ginklo.⁴

Bušas buvo tvirtai įsitikinęs, jog tik diplomatiniu keliu galima rasti bendrą sutarimą, jog ginkluota kova yra visiškai neproduktyvi siekiant sutramdyti Irako prezidentą Sadamą Huseiną. JAV prezidentas teigė, kad pagrindinis siekis buvo ne Sadamo Huseino eliminavimas, bet padėti

³ GREEN, Charles. *War easier with captives out of Iraq, Bush says*. THE TORONTO STAR, December 9, 1990, p. 4.

⁴ *Bush alternates between warning and olive branch*. USA TODAY, September 25, 1991, p. 5.

pamatus naujai Irako pradžiai tautų šeimoje.⁵ Kadangi Bušas žinojo, kaip veikia vyriausybės mechanizmas, jis tikėjo, kad daug daugiau naudos gali duoti susitarimas „akis į akį“ už uždarytų durų.

Būtina pastebėti, jog užsienio politikos srityje JAV prezidentas dažnai veikė remdamasis savo asmenine diplomatija, grindžiama pasitikėjimu ir leidusia jam prasiskverbti į slapčiausius politikos užkulius. Nagrinėjamoje krizinėje situacijoje Bušas sugebėjo išgauti platų nuomonių diapazoną, tačiau stengėsi sutelkti visuomenės dėmesį tik svarbiausiems uždaviniams spręsti, nepamiršdamas savo kaip komandos bendrąja prasme kapitono vaidmens. Kasmetinėje konferencijoje Merilende (JAV) 1990 metų rugpjūčio 20 dieną padėkojo už suteiktą galimybę išreikšti didžiulį susirūpinimą konfliktu Persijos įlankoje ir pareiškė, kad ši krizė pareikalaus Amerikos kantrybės, veiksmų planavimo, taktikos ir, be abejo, aukų. Tik taip bus sustabdyta agresija ir išgelbėtas Kuveitas.⁶

Šis JAV politinis lyderis pasisakė už stiprią valdžią, už tikrąsias vertybes ir neapsimestinę demokratiją, pasireiškiančią ne tik žodžiais, bet ir veiksmais: siekdamas pripažinimo kitose šalyse, prezidentas stengėsi palaikyti įvairias valstybes, nuoširdžiai remti demokratiją už JAV ribų, palaikyti demokratinis judėjimus. Tokiu būdu buvo siekiama užtikrinti ne tik JAV kaip stiprios valstybės pozicijas, bet ir užtvirtinti savo asmeninę poziciją. Būtent tokia prezidento Bušo politika dar labiau pabrėžia JAV galią ir įtaką. To meto Amerikos lyderis buvo įsitikinęs savo politikos tiesa⁷, savo šalies išskirtinumu bei pranašumu. Jis siekė ne tik amerikiečiams, bet ir visam pasauliui įrodyti, kad jis yra ryžtingas taikos gynėjas bei puikus politikos vadovas.

Remiantis oficialiomis kalbomis bei pareiškimais būtų galima teigti, jog nafta turtingoje Kuveito teritorijoje nebuvo esminė Irako – Kuveito konflikto priežastis, tačiau žinant, jog JAV ekonomiką reguliuoja neskaidrios politikos ekonominiai dėsniai, būtų galima daryti išvadą, jog Bušas, norėdamas apsaugoti savo šalies ekonominius ir strateginius interesus bei gauti maksimaliai naudą, siekė ir ekonominio pranašumo kitų pasaulio valstybių atžvilgiu.

Taigi JAV politinis lyderis pasitikėjo savimi, gebėjo pozityviai mąstyti, būti komunikabilus, tvirtas ir ryžtingas žmogus. Savo kalbos 1990 metų rugpjūčio 8 d. konferencijoje metu JAV prezidentas pasidžiaugė, kad visas pasaulis remia JAV vykdomą politiką Irako – Kuveito konflikto atžvilgiu ir nelieka abejingas tam, kas vyksta Persijos įlankoje.⁸ Bušas suvokė kooperavimo prasmę, mokėjo bendradarbiauti ir suvokti partnerystę bei vertinti ją tokiu būdu

⁵ BUSH, George. *All the best, George Bush: my life in letters and other writings*. A Touchstone book published by Simon&Schuster. New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 1999, p. 513.

⁶ *Remarks at the Annual Conference of the Veterans of Foreign Wars in Baltimore, Maryland*. August 20, 1990 [žiūrėta 2007 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=18774>>.

⁷ *A just cause? Public opinion and the Persian Gulf War*. THE NATION, February 18, 1991, Vol. 252, No. 6, p. 183.

⁸ BUSH, George. *The President's News Conference*. August 8th, 1990 [žiūrėta 2007 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=18751>>.

parodant pasauliui Amerikoje vykdomą stiprią ir griežtai disciplinuoatą politiką. Jis akcentavo pasauliui, kad kova su terorizmu yra kertinis Amerikos užsienio ir saugumo politikos akmuo, o Irakas yra patekęs į demokratinio pasaulio interesų zoną. Bušas teigė, kad Irako invazija ir brutali Kuveito okupacija gąsdina ne tik JAV, bet ir taiką bendraja prasme.⁹

Pastebėtina, jog lyderystė kaip procesas yra neprivertstinės įtakos naudojimas, bandant kreipti ar koordinuoti vykdomą veiklą taip, kad būtų pasiektas tikslas. Išanalizavus kai kuriuos Bušo valdymo ypatumus, panašu, kad tas tikslas buvo orientuotas ne visų gerovės, o savanaudiška linkme: jis matė savo pergalę Persijos įlankoje ir savo dominuojančią poziciją pasaulio politikoje. Tokiu būdu konfliktas Persijos įlankoje sustiprino Bušo pozicijas ir šalies viduje. Irako – Kuveito konfliktas parodė Džordžo Bušo geriausią politinės asmenybės pusę: jis buvo reikšmingas prezidentas, pasiruošęs rizikuoti ir dėti pastangas į tarptautinių santykių sureguliuvimą.

Taigi nagrinėjamame konflikte Bušas pasižymėjo sugebėjimu aplinkinius žmones priversti pasijusti svarbiais, aiškios ateities vizijos turėjimu, mokėjimu konkurenciją paversti žaidimu.¹⁰ Suprantama, kad politinio lyderio asmenybė yra abstrakti sąvoka, į kurią telpa ne tik elgesys, savita mąstysena, jausena, veikseną, charakteris, bet ir visa eilė savybių, kurios būdingos tik vienam žmogui. Kadangi neįmanoma apmąstyti ar iš anksto numatyti kiekvienos galimos situacijos, tai tampa dar sudėtingiau nustatyti, kokie JAV prezidento Džordžo Bušo bruožai išryškėjo tik susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, o kurie buvo akivaizdūs nuolat. Juk aplinkybės veikė šį politinį lyderį lygiai taip pat kaip jis veikė ir iš dalies koregavo aplinkybes. Taigi charakterizuojant Bušą Irako – Kuveito konflikto kontekste, itin svarbu paminėti, kad jis laikėsi tvirto, drąsaus, aktyvaus ir ryžtingo politiko pozicijos, nes kritiniu atveju sprendimus buvo būtina priimti greitai ir imtis kardinalių veiksmų. Nors kartais kylanti baimė suteikdavo jam papildomų jėgų, energijos ir stiprybės, tačiau nuolatinis jos buvimas, kaip parodė praktika, sukėlė įtampą. Savo asmeniniuose laiškuose Džordžas Bušas po tam tikros dienos įvykių aprašydavo savo išgyvenimus, jausmus ir potyrius. Pasirodo, šis politinis lyderis ne visuomet buvo toks stiprus, kaip atrodydavo viešų susitikimų, kalbų metu. 1990 m. rugpjūčio 5-6 dienos dienoraštyje¹¹ jis teigė, kad tai pačios nemaloniausios, neramiausios jo prezidentavimo valandos. Tokių pareiškimų būta ir tolimesniuose dienoraščio puslapiuose.

Džordžas Bušas JAV visuomenės akimis buvo patikimas lyderis: juk jį palaikė 90%¹² Amerikos piliečių. Pasitikėjimas sukėlė nenumatytas motyvacijos jėgas. Svarbu akcentuoti, jog

⁹ BUSH, George. *All the best, George Bush: my life in letters and other writings*. A Touchstone book published by Simon&Schuster. New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 1999, p. 501.

¹⁰ LAWHORNE, Archie R. *Defining the Traits of a Successful Leader* [žiūrėta 2007 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.powerhomebiz.com/vol53/traits.htm>>.

¹¹ BUSH, George. *All the best, George Bush: my life in letters and other writings*. A Touchstone book published by Simon&Schuster. New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 1999, p. 476.

¹² KUUSISTO, Riikka. *Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action*. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999, p. 81.

pasitikėjimas – tai aukščiausio lygio politinio lyderio ir jo pasekėjų bendradarbiavimas, kuomet Bušas atrodė prognozuojamas, o jo pasekėjai buvo įsitikinę, kad jis elgsis būtent taip, kaip ir žadėjo elgtis.

JAV prezidentas konflikto Persijos įlankoje metu buvo stipri asmenybė: jis iš anksto buvo nusiteikęs prisiimti valdžią ir autoritetą už esamą padėtį, vykdomus veiksmus bei kitus žmones. Tokia lyderystė yra beveik neatskiriamas nuo dominavimo, nors būti lyderiu reiškia ne tik dominuoti ribojant, demobilizuojant ir gniuždant kitų veiklą, vykdomus veiksmus, bet sutelkiant visus bendram tikslui ir įkvepiant jo siekti.

Bušas turėjo aiškią savo vykdomos politikos viziją: jis pateikia aiškų tikslą ir kryptį, į kurią orientavosi kiti. Juk dėmesio valdymas per viziją yra židinio kūrimas. Ne paslaptis, jog vizija atgaivina, įkvepia drąsos ir tikslą paverčia veiksmu. Lyderystė kartu yra ir sandėris lyderio ir jo pasekėjų, nes vienas be kito negali egzistuoti.

Analizuojant Bušo kaip JAV politinio lyderio asmenybės ir elgsenos ypatumus, būtina pastebėti, jog pastarasis buvo bendravimo specialistas, siekęs supratimo ir ryšio tarp iškeltos Kuveito išlaisvinimo idėjos¹³, savęs, kaip tos idėjos pateikėjo ir visuomenės. Taip bendraudamas ir nuolat dalyvaudamas tarptautinėje politikoje, jis darė tam tikrą įtaką: keitė jausmus, požiūrius ir elgesį. Galima sakyti, kad Bušo elgsenys kaip stimulus veikė ir kitų įtakingų pasaulio valstybių lyderių elgesį. Iš esmės bendravimas ir buvo ta ašis, apie kurią sukosi esminiai procesai. JAV prezidentas puikiai žinojo, ko jis nori, perteikė savo tikslus ir ketinimus, priėmė jam atrodžiusią teisingą poziciją ir įgalino darbo jėgą. Taip jis įkvėpė savo pasekėjus siekti didelių laimėjimų, pademonstruodamas jiems, koks svarbus jų darbo indėlis galutiniam tikslui.¹⁴

Beje, svarbu užfiksuoti faktą, jog Bušas buvo kūrybiškas lyderis, žinantis ne tik kaip galima ugdyti ir skatinti savo pasekėjų kūrybiškumą, bet ir randantis laiko pažvelgti į savo asmenybę, patyrinėti, kaip jis pats elgiasi kasdieninėje aplinkoje. Savo dienoraštyje, asmeniniuose laiškuose šeimos nariams, draugams jis rašė apie savo išgyvenimus, jausmus, vidinę būseną.

Pastebėtina, jog Bušas visada išlikdavo susikaupęs: jis niekada nepamiršo savo svarbiausio tikslo.¹⁵ Nagrinėjamas politinis lyderis šioje krizinėje situacijoje buvo nuoseklus: visa jo veikla buvo nukreipta į didįjį tikslą – Kuveito išvadavimą iš Irako lyderio įtakos. Neabejojama, jog tikslo siekimas suteikė vykdomiems veiksams prasmę.

Vykstant Persų įlankos karui, nacionalinis konsensusas buvo pasirinktas kaip vertybė, vardan kurios verta užglaistyti „nereikšmingus“ nesutarimus, ir, užuot kritikavus, padėti sutelkti

¹³ SHOGAN, Robert. *The Bush Presidency: First Appraisals.* _book reviews *Washington Monthly*. November, 1991, Vol. 23, No. 11, p. 52.

¹⁴ FLØISTAD, Guttorm. *The art of getting along. A new book about leadership, company culture and ethics*. Oslo: Gyldendal Academic Publishers, 2000, p. 35.

¹⁵ LEVINE, R. Stiuart, CROM, A. Michael. *Būk lyderis: Dale Carnegie pamokos: kaip įsigyti draugų, daryti žmonėms įtaką ir nugalėti kintančiame pasaulyje*. Kaunas: Dajalita, 2003, p. 209.

tautą kovai su grėsme. Spauda ėmė liaupsinti prezidentą Džordžą Bušą vyresnįjį „prilipindami“ jam meistriško, ryžtingo, nepriekaištingo politinio lyderio etiketę: tokių būdvardžių, aprašančių kiekvieną prezidento veiksma, atsirado daugybė. Tačiau akiai pasitikėti subjektyviomis žurnalistų nuomonėmis negalima, nes yra ypatingai sunku ginti kitą nuomonę, kai tenka prieštarauti tokiam populiariam galingos ir įtakingos valstybės prezidentui.

Kadangi konflikto metu Irako prezidentas Sadamas Huseinas buvo vaizduojamas kaip svetimų teritorijų užgrobėjas, agresorius ir žiaurus diktatorius¹⁶, todėl logiška buvo manyti, kad JAV vykdoma politika buvo teisinga ir pateisinama, o Džordžo Bušo ketinimai logiški ir priimtini. Būtent tokiu būdu JAV, įgyvendindama pasaulio policininko misiją, leido uždangstyti praktiškai visus valdžios ir politinio lyderio sprendimų netobulumus.

Nuo pat Irako – Kuveito konflikto pradžios Jungtinės Amerikos Valstijos siekė pertvarkyti NATO karines pajėgas ir paversti jas moderniausia technika aprūpintomis įprastinėmis pajėgomis, turinčiomis kuo daugiau sąveikos elementų. Tuo pat metu NATO stengėsi plėtoti papildomus pajėgumus, kurie leistų panaudoti jėgą už Aljanso erdvės ribų, taip pat daugiausia remiantis JAV pajėgų modeliu. Tokių ketinimų simbolis yra NATO Greitojo reagavimo pajėgos. Tai buvo daroma vadovaujantis nuostata, kad NATO turi surasti naują, laikotarpiui po šaltojo karo tinkantį loginį pagrindą, grindžiamą naujomis misijomis ir tam pritaikytais naujais pajėgumais.

JAV politinio lyderio Bušo lyderystė buvo suprantama ir pripažinta kaip egzistuojantis konkretaus žmogaus įgimtų, įgytų ir nuolat tobulinamų sugebėjimų pasireiškimas. Juk asmuo neprivalo turėti visų išvardintų bruožų, kad būtų galima pripažinti, jog jis – tikras lyderis, tačiau niekas nedrįsta ginčytis ar abejoti, kad JAV prezidento sugebėjimas sukaupti pasitikėjimą Irako – Kuveito konflikto metu buvo priemonė, įteisinanti lyderystę. Juk pasitikėjimo negalima pirkti ar pasiekti jį įsakymais. Jį reikia užsitarnauti.¹⁷ Nenuneigiamas faktas, jog esminis Bušo politinės lyderystės faktorius buvo sugebėjimas įteigti ir susisteminti prasmę pasekėjams.

1.2. Didžiosios Britanijos politiniai lyderiai Margareta Tečer ir Džonas Meidžoras

Pirmoji Didžiosios Britanijos ministrė pirmininkė Margareta Tečer gimė 1925 m. spalio 23 d. provinciškame Linkorširo miestelyje. pareigas ėjo ilgiau nei kuris nors kitas Anglijos vyriausybės vadovas (1979 – 1990 m.) Nuo 1959 m. ji tapo konservatorių atstove Bendruomenių rūmuose. Būtent tuo metu įvyko esminis lūžis šios moters gyvenime – nuo tų metų prasidėjo staigi politinė Margaretos Tečer karjera: 1975 m. gegužės 15 d. ji buvo išrinkta Konservatorių partijos lydere. Tokį postą Anglijos istorijoje moteris pasiekė pirmą kartą. Jos ryžtingi veiksmai ir griežtas

¹⁶ *Bush's video warns Iraqi citizens of war*. Five Star edition, September 17, 1990, p. 1.

¹⁷ FARSON, Richard. *Absurdo vadyba. Vadovavimo paradoksai*. Vilnius: Tyto alba, 2004, p. 153.

charakteris nepaprastai padidino politikės populiarumą šalyje. Pasaulyje ji igijo nepalenkiamos „kieto kurso“ vadovės, „Geležinės ledi“ reputaciją.

Ši Didžiosios Britanijos politinė lyderė 1990 m. Irako – Kuveito konflikto metu pasižymėjo sugebėjimu matyti problemą globaliai ir tiksliai žinoti, ko tikimasi iš konflikto pabaigos. Kadangi konservatorių atstovė pripažino nuosaikią pusiausvyrą tarp valdžios ir atskirų individų bei grupių, ji akcentavo valdžios atsakomybės idėją, pabrėžė oficialiųjų asmenų pareigą padėti silpniesiems.¹⁸ Kaip tik todėl ji turėjo aiškia ateities viziją – išprašyti Irako prezidentą iš Kuveito, neprarasti svarbiausios JAV sąjungininkės pozicijų ir svajoto apie Anglijos realios jėgos iškilimą bei sugrįžimą prie tarptautinės senosios dominuojančios padėties.

Didžiosios Britanijos politinė lyderė tikėjo griežtomis taisyklėmis ir aiškiais principais, teise ir tvarka bei stabilumu. Kaip tik todėl jai buvo ypatingai svarbu įrodyti ir įtikinti ne tik Anglijos, bet ir viso pasaulio visuomenę, kad Irako prezidentas Huseinas nebuvo vienintelis žiaurus žmogus, bet be galo pavojingas ir galingas.

Į Margaretos Tečer asmenybę telpa elgesys, savita konservatoriška mąstysena, jausena, veiksmas, pasaulėžiūra, asmeninių nuostatų ir principų visuma, charakteris. Taigi charakterizuojant šią politinę lyderę Irako – Kuveito konflikto kontekste, itin svarbu paminėti, kad ji buvo vienintelė moteris Persijos įlankos krizinės situacijos metu, tačiau sugebėjo išlikti tvirta, nepalaužiama, drąsi ir ryžtinga. Jai pavyko kritiniu atveju sprendimus priimti greitai ir imtis reikiamų priemonių.

Didžiosios Britanijos politinė lyderė mokėjo pasitikti krizę ir ėmėsi spręsti susiformavusių tam tikrų veiksmų sąlygotą kritinį momentą, pažeidusį normalų sistemos funkcionavimą. Ji mokėjo pasitikėti sąjungininkais ir savimi, todėl nuo pat Irako – Kuveito konflikto pradžios nebijojo vykdyti atsakingų veiksmų ir sutelkti savo jėgas bei atkreipti ne tik sąjungininkų, bet ir viso pasaulio dėmesį į vykdomą Irako prezidento politiką.

Ministrė pirmininkė skirtingoms auditorijoms turėjo ginti savo poziciją, privalėjo mokėti pasiaiškinti dėl savo vykdomų veiksmų ir komentuoti savo pasirinkimo variantus skirtingose situacijose. Ji išbandė skirtingas argumentavimo strategijas, apeliavo į daugelį visuomenės vertybių bei emocijų. Tokiu būdu jai pavyko įtikinti auditorijas. Galima teigti, jog Tečer pastangos nenuėjo veltui: žymi tarptautinės auditorijos dalis pasisakė už jėgos panaudojimą prieš Huseiną. Tai nereiškė, kad lyderės vykdomos politikos šalininkai, pasekėjai ir klausytojai tikėjo kiekvienu ministrės pirmininkės žodžiu bei veiksmu. Tai reiškė, kad ji padėjo Anglijos vykdomos užsienio politikos, susijusios su neramumais Persijos įlankoje, pamatus, taip sudarydama sąlygas sau pačiai rinktis koncepcijas ir veikimo modelius Irako – Kuveito konflikte ir taip per savo vykdomą politiką įtakoti visuomenę.

¹⁸ BUSH, George. *All the best, George Bush: my life in letters and other writings*. A Touchstone book published by Simon&Schuster. New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 1999, p. 491.

Margareta Tečer, kaip ir JAV prezidentas Džordžas Bušas, turėjo aiškią ateities viziją. Ji pateikė aiškų tikslą – išvaduoti Kuveitą ir sėkmingai įvykdžius užsibrėžtą tikslą mėginti susigražinti Didžiosios Britanijos kaip dominuojančios pasaulio valstybės statusą.

Bendravimas šiame nagrinėjamame konflikte turi ypatingą reikšmę: politiniai lyderiai privalėjo būti puikūs bendravimo specialistai, nes norėjo daryti vieni kitiems tam tikrą įtaką ir tokiu būdu ne tik keistis informacija, emociniu būviu, bet ir rasti konsensuą konflikto Persijos įlankoje metu. Tečer buvo įsitikinusi, kad tik visapusiškos komunikacijos pagrindu paremti santykiai gali būti grindžiami sąžiningumu, teisingumu ir pasitikėjimu.

Didžiosios Britanijos ministrė pirmininkė buvo nuosekli ir susikaupusi vykdydama savo politiką. Jos veikla buvo nukreipta į pagrindinį to meto užsienio politikos tikslą. Drąsiai galima teigti, kad Anglijoje egzistuojantis konservatizmas ir tradicijų vertinimas yra du nuo Margaretos Tečer vykdomos politikos neatsiejami dalykai, davę pagrindus politinės lyderės pasaulėžiūros susiformavimui. Papročiai turėjo labai svarbią psichologinę įtaką ministrės pirmininkės gyvenimui, nes tradiciją konservatoriai, tarp jų ir Margareta Tečer, suprato kaip priemonę žmonių tarpusavio santykiams harmonizuoti.

Pasak politinės lyderės, tradicijos yra labai svarbios žmogui, kadangi jose yra užkoduota visos žmonijos patirtis, tačiau jų nereikėtų visiškai absoliutinti: jos keičiasi kaip ir pati visuomenė. O kadangi šiuo atveju 1990 – 1991 m. buvo praeities įvykių rezultatas, Tečer nuomone, tradicijos galėjo padėti surasti raktą Irako – Kuveito konflikto problemoms spręsti. Pagrindinė mintis buvo ta, jog pokyčiai turi būti lėti, gerai apgalvoti, vykdomi tik tada kai yra būtini ir visada turi būti išlaikyta galimybė grįžti į pradinę padėtį ar, bent jau, nutraukti pokyčio procesą, jeigu būtina.

Kiekvienu atveju ji siūlė pažvelgti į praeitį, nes be praeities daugelio problemų negalima suprasti. Didžiosios Britanijos ministrės pirmininkės įsitikinimu, tik semiantis patirties iš istorijos galima padaryti tinkamus sprendimus.¹⁹ Konservatorių atstovės nuomone, socialine tikrovė geriausiai suprantama per istoriją, todėl ji buvo tvirtai įsitikinusi, jog negalima žinoti, kur esame ir tuo labiau kur einame, jei nežinome, kur buvome. Kaip tik todėl vykdant kokias nors politines reformas būtina atsižvelgti į istorinę patirtį ir patikrinti, ar pastarosios neprieštarauja tradicijai. Margareta Tečer mintimis grįžo į 1930 –uosius tam, kad remiantis Vietnamo ir Falklandų salose vykusiais karais, galėtų apibrėžti 1990 – 1991 m. vykstantį Irako – Kuveito konfliktą. Politinė lyderė tikėjo, kad jei jėgos panaudojimas buvo veiksmingas sprendžiant Falklandų krizę XX amžiaus 4 dešimtmečio pradžioje, analogiškai bus galima panašiu metodu išspręsti ir Persijos įlankoje kilusį konfliktą. Tečer turėjo įtikinamų priežasčių, tokių kaip naftos svarba ir Irako grasinimai, kad panaudodama karinę jėgą atsakytų Huseinui, užėmusiam Kuveito teritoriją.

¹⁹ MacDONALD, Scot. *Hitler's shadow: Historical Analogies and the Iraqi invasion of Kuwait*. Diplomacy & Statecraft, Vol. 13, No. 4. Published by Frank Cass, London. (December 2002), p. 52.

Taigi tokia Didžiosios Britanijos ministrės pirmininkės vertybinė orientacija parodė, ką ji yra linkusi daryti su savo ribotu laiku bei energija. Ne mažiau įtakos politinei situacijai Persijos įlankoje turėjo ir asmeniniai Tečer sugebėjimai, t.y. mokėjimas, gebėjimas kontroliuoti ir koordinuoti situaciją. Būtina prisiminti, kad visi anksčiau paminėti politinės lyderės bruožai priklausė nuo aplinkos ir nuolat keitė vieni kitus. Jie visi tarpusavyje glaudžiai susiję ir visi darė įtaką įvykių Persijos įlankoje eigai socialinėje, ekonominėje, politinėje plotmėje. Aišku tik viena, kad Margareta Tečer buvo savo srities žinovė, turinti organizacinius, proceso valdymo, komunikacinius sugebėjimus, tolerantiška ir atvira patirčiai.

Deja, Margaretos Tečer vykdomas išlaidų socialinėms reikmėms mažinimas bei įvestas abejotinas komunalinis mokestis, taip pat ir nelanksti neigiama nuostata kitų Europos šalių atžvilgiu labai sumenkino ministrės pirmininkės autoritetą. Tuomet palanki situacija susiklostė konservatorių partijos išdininkui **Džonui Meidžorui**. Pirmoji Didžiosios Britanijos ministrė pirmininkė nesutiko su Anglijos dalyvavimu Europos pinigų-kredito sistemoje, todėl 1990 m., pralaimėjus pirmąjį rinkimų turą, ji atsistatydino. Tečer praradus partijos pirmininkės postą, Džonas Meidžoras užėmė jos vietą.

Iš esmės sudėtingiausia įvertinti šio Didžiosios Britanijos politinio lyderio elgsenos ir charakterio bruožus, pasireiškusius Irako – Kuveito konflikto metu, nes pastarajam užėmus ministro pirmininko postą minėtas konfliktas truko vos keletą mėnesių.

Galima akcentuoti tik tai, jog Anglijoje dominavusios konservatorių pažiūros įtaką lygiai taip pat Margaretą Tečer kaip ir Džoną Meidžorą. Pasak jo, visuomenė yra dvasinė realybė ir kartu labai trapi struktūra, todėl norint užtikrinti jos stabilumą, būtina saugiau vadovautis praėjusių kartų išmintimi, o ne spręsti kiekvieną klausimą savo nuomone ir protu arba pagal abstrakčias teorijas, schemas ar kažkokius fundamentalius principus. Jo nuomone, istorinė patirtis parodė, kokios pavojingos gali būti krizinės situacijos, kurių pasekmės dažnai yra chaosas ir anarchija. Konservatoriai buvo įsitikinę, kad bet kokie visuomenės santvarkos pertvarkymo projektai yra pavojingi, nes naujovių pasekmės sunku numatyti, tuo tarpu, kai egzistuojančios institucijos, normos ir vertybės yra laiko patikrintos ir įrodė savo naudingumą.

Anglijos ministras pirmininkas 1991 metų sausio 15 d. kalboje konfliktą suprato, matė ir įvardijo ne tik kaip konfrontaciją tarp JAV ir Vakarų ir Irako, bet ir tarp Jungtinių tautų ir Irako – agresoriaus, norinčio užimti mažą kaimynę – nekaltą šalį. Po poros dienų Džonas Meidžoras pareiškė, kad Irako vykdomas agresijos karas yra jokiais būdais nepaaiškinamas ir nepateisinamas, todėl Kuveito prašymu veikusi Vakarų šalių koalicija, į kurios sudėtį įėjo ir Didžioji Britanija, elgėsi teisingai norėdama išvaduoti okupuotą Kuveito teritoriją.²⁰

²⁰ KUUSISTO, Riikka. Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999, p. 158.

Taigi Didžiosios Britanijos ministro pirmininko oficialių kalbų ir vykdytų veiksmų metu buvo sėkmingai įvardytas, nagrinėtas ir išaiškintas konfliktas Persijos įlankoje.

1.3. Prancūzijos prezidentas Fransua Miteranas

1919 m. spalio 26 d. gimė vienos seniausių Europos valstybių – Prancūzijos – prezidentas (1981 – 1995 m.), politinis veikėjas, teisininkas ir politologas Fransua Miteranas. Natūralu, jog Irako – Kuveito konflikto metu Prancūzija buvo viena iš sąjungininkių prieš Irako vykdomą Kuveito teritorijos grobimo politiką. Juk Prancūzijos geopolitinė padėtis ypač patogi, nes ji yra greta ekonominiu atžvilgiu pirmaujančių šalių ir netoli svarbiausių Europos naudingųjų iškasenų telkinių. Dėl šių priežasčių iškilo ir Prancūzijos prezidento Fransua Miterano kaip politinio lyderio reikšmė.

Prancūzų politinis socialistų partijos lyderis laikėsi sąjungininkų politikos bendrąja prasme, palaikė ir pateisino vykdomus veiksmus, tačiau jis buvo nuoseklus glaudesnės Europos integracijos šalininkas ir siekė apsaugoti nacionalinius Prancūzijos interesus pasaulyje.

Kaip ir visi kiti šiame magistro darbe nagrinėjami politiniai lyderiai, taip ir Fransua Miteranas turėjo aiškią ateities viziją. Jo manymu, lyderiaujantį vaidmenį pasaulio politikoje turėjo vaidinti ne JAV ir ne JAV kartu su Rusija, o Jungtinės Tautos. Išsakęs tokią poziciją, jis pateikė aiškų tikslą ir kryptį, į kurią gali orientuotis kiti. Vienu svarbiausių Persijos įlankoje kilusio karo tikslų Prancūzijos politinis lyderis laikė kiek įmanoma mažesnį aukų skaičių. Esą nelogiška būtų, siekiant išvaduoti nuo tirono tautą, griebtis žudynių. Miterano giliu įsitikinimu, visas turimas karinės technikos arsenalas, politinės priemonės ir paprasčiausias žmogiškumas turi pasitarnauti taikiam konflikto išsprendimui. Prancūzijos prezidentas apgailestavo, kad civilių gyventojų aukų neįmanoma išvengti dėl įvairių iš anksto neprognozuotų aplinkybių. Ši išsakyta pasaulėžiūra tik dar kartą patvirtina, kad elementariausias žmogiškumas ir baimė prarasti visus Persijos įlankoje turėtus ekonominius interesus yra aukščiau kitų principų.

Kadangi Irako prezidento Huseino vykdoma politika nebuvo toleruojama ir juo labiau suprasta, todėl Prancūzijos prezidentas išsakė norą kartu su suformuota koalicija imtis Kuveito išgelbėtojo vaidmens. Dažnai oficialiuose šio politinio lyderio pasisakymuose minimos Kuveito piliečių ir palestiniečių teisės leido pasauliui įsisavinti, jog šiam Prancūzijos lyderiui svarbus ir žmogiškasis faktorius, veikiantis ir bendradarbiavimo efektyvumą, ir norą taikiai surasti bendrą sutarimą.

Prancūzijos politinis lyderis aiškiai žinojo, ko jis nori ir ko tikisi iš krizinės situacijos Persijos įlankoje, sugebėjo aiškiai perteikti savo tikslus bei ketinimus. Tikriausiai dėl mokėjimo tinkamai įvertinti situaciją ir sugebėjimo suteikti vykdomiems veiksams prasmę, 1991 metų sausį

Prancūzijoje 2/3 prancūzų palaikė Miterano vykdomą politiką.²¹ Šis įvykis paliudija kad Prancūzijos prezidentas sugebėjo susisteminti susiklosčiusios krizinės situacijos Persijos įlankoje prasmę ir ją įteigti pasekėjams. Centrinis politiko išipareigojimas buvo sumodeliuoti situaciją taip, kad jo pasekėjų veiksmus valdytų įprastos tikrovės interpretacijos.

Savaime suprantama, kad Irako – Kuveito konfliktas veikė ir šio Prancūzijos politinio lyderio elgesį: susiklosčiusi situacija visam pasauliui kėlė aiškius reikalavimus. Šis politinis lyderis nesiblaškę, buvo pastovus ir nuoseklus savo vykdomos politikos atžvilgiu. Jis visada išliko susikaupęs, bet kokioje situacijoje išliko ramus ir niekada nepamiršo savo svarbiausio tikslo,²² tačiau 1990 m. rugpjūčio 21 d. oficialioje kalboje santūrus politikas išreiškė nepasitenkinimą, jog pasaulis nebesilaiko Jungtinių Tautų veiklos sistemos.²³ Taip pat jis akcentavo asmeninės iniciatyvos ir pasiekimų svarbą pasaulio politikoje. Šis poelgis įrodo Prancūzijos politinio lyderio siekį apsaugoti savo šalį ir išlaikyti turimas pozicijas.

Remiantis Prancūzijos politinio lyderio pareiškimais, įvykiai Persijos įlankoje buvo susiję ne tik su nafta, su noru padėti užgrobtai teritorijai, bet ir su konfrontacija tarp dviejų šalių – JAV ir Irako. Fransua Miteranas paliudija, kad Irako – Kuveito konfliktas buvo ne tik Vakarų didžiųjų valstybių jėgų, bet ir tarptautinės bendruomenės kampanija. Toks pareiškimas įrodo, kad Prancūzijos prezidentas nebijojo išsakyti savo pozicijos viešai. Miterano drąsa buvo suprasta kaip noras tvirtai laikytis savo vertybių ir įsitikinimų.

Kalbėdamas apie tarptautinę tvarką, Prancūzijos prezidentas neneigė, jog jo šalies vaidmuo Persijos įlankoje kilusiame konflikte ir ateityje paprasčiausiai buvo išreikštas JAV priimtų sprendimų pritarimu, tačiau nepamiršdavo pabrėžti Prancūzijos vaidmens, tvirto pasiryžimo, kilnių principų ir savo tautos teisingumo jausmo.

1.4. Irako prezidentas Sadamas Huseinas

Ilgalaikis Irako prezidentas Sadamas Huseinas gimė 1937 m. balandžio 28 d. *Awja* kaime netoli Tikrito, o 2006 m. gruodžio 30 d. už nusikaltimus žmogiškumui pakartas Bagdade. Jau vien šis pastarasis faktas liudija apie šio Irako politinio lyderio savitumą ir įdomią bei neeilinę asmenybę. Įdomus faktas, jog *saddam* arabiškai reiškia „žmogus, kuris priešinasi, kišasi į konfliktus“. Tikriausiai nuo gimimo buvo nulemtas šio politinio lyderio gyvenimas, kupinas konfliktų.

²¹ KUUSISTO, Riikka. Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999, p. 81.

²² LEVINE, R. Stiuart, CROM, A. Michael. Būk lyderis: Dale Carnegie pamokos: kaip įsigyti draugų, daryti žmonėms įtaką ir nugalėti kintančiame pasaulyje. Kaunas: Dajalita, 2003, p. 209.

²³ KUUSISTO, Riikka. Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999, p. 83.

Per bemaž ketvirtį amžiaus valdymo Sadamas Huseinas veikiausiai nė nenumanė, kad jam kada nors teks iš tikrųjų susidurti su tuo, su kuo jis priverstas tvarkytis – tikrą tikriausiu karu. 65-erių metų diktatorius visuomet pasižymėjo tiesiog antgamtiniu gebėjimu atsikratyti priešų anksčiau, nei šie prisikasdavo iki jo.²⁴ Jis visuomet planuodavo kelis žingsnius į priekį. Po marmuro rūmais, iš kurių Sadamas valdė šalį, giliai po žeme jis pastatė milžiniškus betoninius bunkerius, sutvirtintus plienu, prikrautus ginklų ir susietus su požeminių tunelių tinklu tam atvejui, jei tektų sprukti.

Iš esmės Sadamas Huseinas padarė tokią svaiginamą politinę karjerą tik dėl savo neįtikimo sugebėjimo išgyventi. Huseinas galėjo nesunkiai išgelbėti savo režimą – pakako skubiai atsisakyti masinio naikinimo ginklų (ir tai įrodyti). Lygiai taip pat jam buvo suteikta galimybė išgelbėti patį save – pakako atsisakyti politinės valdžios. Pasitraukimas būtų buvęs tikrai neskausmingas, juolab, kad Huseinas buvo slapta susikrovęs turtų daugiau nei užtektinai, bet Irako prezidentas to nepadarė. O to priežastis – paties diktatoriaus praeitis.

Sadamas Huseinas nenorėjo šio karo. Jis gudriai ir iki paskutinės akimirkos žaidė diplomatiją, kad tik jo išvengtų. Tą paliudija Irako politinio lyderio pokalbio ištrauka iš 1990 metų rugsėjo 23 d. susitikimo su JAV atstovais metu. Šioje kalboje buvo paminėtos visos susiklosčiusios problemos ir analizuojama to meto situacija Persijos įlankoje. Irako prezidentas teigė, kad kariniai veiksmai žudo žmones, tačiau jie ne tokie baisūs kaip ekonominiai, kuomet žmogiškumas bendrąja prasme yra nužudomas. Kaip tik todėl, kad žmogiškumas ir aukšti idealai Irake neišnyktų, užsimezgė konfliktas Persijos įlankoje.²⁵

Kitos, apčiuopiamesnės priemonės išvengti karo – tokios, kaip tam tikros ginkluotės atsisakymas – Sadamui būtų prilygusios mirčiai. Liguista Irako prezidento manija masinio naikinimo ginklams buvo sunkiai suvokiama. Šie ginklai Irako politiniam lyderiui buvo jo valdomos šalies galios įrodymas. Tai glostė diktatoriaus savimeilę, leido jam jaustis galingam – bent jau savo regione. Masinio naikinimo ginklas Huseinui buvo gyvybiškai būtinas norint suvaldyti Irako opoziciją. Be to, Sadamas naiviai tikėjo, kad tik cheminis ginklas apsaugos Iraką nuo pralaimėjimo.

Diktatorius žinojo, kad jo armija neprilygs nei karių skaičiumi, nei ginkluote amerikiečių turimai, todėl kalbėjo tik apie simbolinę pergalę.

Šiuolaikinės istorijos kontekste galima teigti, kad Sadamas Huseinas išsilaikė valdžioje labai ilgai. Ilgi metai pačioje viršūnėje byloja apie tai, kad jam praecityje teko įveikti šimtus iš

²⁴ BUTT, Gerald. *Saddam Hussein – his rise to power*. BBC News [žiūrėta 2007 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/236486.stm>.

²⁵ GLASPIE, April. *Saddam Hussein conversation 1990. Excerpts from Iraqi Document on meeting with U.S. Envoy*. The New York Times, September 23, 1990 [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rense.com/general46/gil.htm>>.

pažiūros neįveikiamų kliūčių, taip pat ir jo paties apmaudžias klaidas, tad galima drąsiai teigti, kad Sadamas Huseinas – patyręs diktatorius.

Atviras jėgos demonstravimas ir visiškas negailestingumas buvo mėgstamiausias Sadamo Huseino būdas išsilaikyti neramios Irako politikos elite. Nuo tos dienos, kai dvidešimtmetis Huseinas pradėjo šaulio karjerą nacionalinėje Baas partijoje, jis labai gerai žinojo, ką reiškia gyventi prieš ginklo taikinyje.

Patirtis išmokė Sadamą išgyventi aplinkoje, kur nuolatiniai sąmokslai, grasinimai, konfliktai ir išdavystės buvo laikomi norma. Norint suprasti, kodėl šis Irako politinis lyderis tapo žiaurus ir be jokių skrupulų, trumpam reiktų pažvelgti į istorinius įvykius, kurie jį ženkliai įtakojo, paveikė pasaulėžiūrą, supratimą į atitinkamus reiškinius ir paskatino peržvelgti vertybių skalę. Verta paminėti, jog jis sparčiai kilo Baas partijoje iš esmės dėl to, kad dirbdavo visus juodžiausius darbus po 18 valandų per parą, – ir netrukus tapo žmogumi, kurio reikia bijoti. Kad pasiektų viršūnę, jis nužudė daug žmonių, nes žinojo, jog jie nedvejodami nužudys jį, kad išliktų ar iškiltų patys. 1979 m.²⁶ Sadamas Huseinas pats suorganizavo masines savo kolegų partijoje egzekucijas, nors būtent jie padarė jį šalies prezidentu. Visuomet įtarus ir mirtinai bijantis konkurencijos Irako prezidentas visus svarbiausius postus savo vyriausybėje išdalijo jam aklai atsidavusiems šeimos ir klanų nariams iš gimtojo Tikrito, nes jam, tikram arabui, šeimos ryšiai buvo vienintelis dalykas, esantis aukščiau net už politiką.

Huseinas susikūrė sau Irake šiltnamio sąlygas ir beveik nepalaikė ryšio su išoriniu pasauliu. Be priverstinės tremties Egipte ir kelių trumpų vizitų į užsienį 9-ojo dešimtmečio pradžioje, jis ir kojos nebuvo iškėlęs iš Irako. Prasidėjus Irako – Kuveito konfliktui, jį jau supo tik aklai atsidavę pasekėjai, prie kurių prisidėjo ir paties Sadamo jaunesnysis sūnus bei faktinis įpėdinis – 37 metų Kusajus Sadamas Huseinas. Jie buvo tarsi kokia mafija – labai slapta ir pašaliečiais nepasitikinti organizacija.

Būdamas galvažudžių režimo lyderiu, Sadamas Huseinas negalėjo sau leisti pademonstruoti nė menkiausios silpnybės. Jis puikiai suvokė, jog tą pačią akimirką, kai jis pradės derėtis dėl galimybės emigruoti į užsienį, atvers duris perversmui. Ir, žinoma, užtikrintai mirčiai. Sadamui valdžia yra viskas, todėl mirtis jam būtų daug garbingesnė alternatyva nei valdžios praradimas. Bet kokia kita baigtis sunaikintų mitą, kuriam apie save sukurti Sadamas Huseinas paskyrė visą gyvenimą. Kaip mėgo sakyti pats Irako politinis lyderis: „Irakas – tai Sadamas, o Sadamas – tai Irakas“²⁷.

²⁶ *Hussein – the man the U.S. loves to hate* [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cnn.com/SPECIALS/1998/iraq/saddam.profile>>.

²⁷ *Secrets of life and leadership / interview with Said K. Aburish*. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/saddam/interviews/aburish.html>>.

Irako prezidentas nuoširdžiai tikėjo savo vykdomos misijos teisingumu: jis buvo šventai įsitikinęs savo teise būti galingiausiu ir grėsmingiausiu pasaulyje. Kaip jau buvo minėta, Sadamas Huseinas visuomet planuodavo kelis žingsnius į priekį ir tokiu būdu jam pavyko padaryti tokią politinę karjerą.

Remiantis oficialiomis kalbomis, Sadamas Huseinas nenorėjo Irako – Kuveito konflikto.²⁸ Jis gudriai ir iki paskutinės akimirkos žaidė diplomatiją, kad tik jo išvengtų: dangstėsi taikiais ketinimais užmegzti ryšius su JAV, atgaivinti taiką.

Kitos, apčiuopiamesnės priemonės išvengti karo – tokios, kaip tam tikros ginkluotės atsisakymas – Sadamui būtų prilygusios mirčiai²⁹: liguista Irako prezidento manija masinio naikinimo ginklams buvo sunkiai suvokiama to meto pasaulio žmonėms, bet tik ne pačiam Sadamui. Ginklai Irako prezidentui buvo jo šalies galios įrodymas. Jie glostė diktatoriaus savimeilę, leido jam jaustis didžiam, įtakingam ir galingam bent jau savo regione. Masinio naikinimo ginklas Huseinui buvo gyvybiškai būtinas norint suvaldyti Irako opoziciją. Aišku, diktatorius žinojo, kad jo armija neprilygs nei karių skaičiumi, nei ginkluote JAV ir jos sąjungininkams, todėl oficialiuose pareiškimuose kalbėjo tik apie simbolinę pergalę. Nors jo armija buvo išvyta iš Kuveito, Huseinas nuoširdžiai tikėjo, kad laimėjo tą karą vien tuo, kad neprarado jame visko, kad didvyriškai priešinosi amerikiečių vedamos 40 valstybių koalicijos pajėgoms, o joms pasitraukus sugebėjo išsilaikyti valdžioje.

Nepaisymą kieno nors nuomonės, išskyrus savo paties, jis pavertė kertiniu savo režimo akmeniu. Žvelgiant iš šių dienų perspektyvų galima teigti, kad Sadamas Huseinas išsilaikė valdžioje labai ilgai: ilgi metai pačioje viršūnėje byloja apie tai, kad jam praeityje teko įveikti šimtus iš pažiūros neįveikiamų kliūčių, taip pat ir jo paties apmaudžias klaidas. Ištikus nesėkmei, Irako lyderis nepamiršo savo tikslo ir atkakliai laikėsi savo pozicijų bei toliau vykdė savo politiką neprarasdamas optimizmo, o į nesėkmę žiūrėjo kaip į dar vieną patirties šaltinį.

Huseinas – patyręs diktatorius. Būtent patirtis leido jam išsilaikyti viršūnėje bet kokia kaina. Atviras jėgos demonstravimas ir visiškas negailestingumas buvo mėgstamiausias Sadamo Huseino būdas išsilaikyti neramios Irako politikos Kuveite metu. Sadamui valdžia buvo viskas, todėl mirties jis nebijojo, nes ją suvokė kaip daug garbingesnę alternatyvą nei valdžios praradimą. Jis mokėjo pasitikti krizę Persijos įlankoje tikrąja to žodžio prasme.

Irako politinis lyderis buvo ypatingai stipri asmenybė, sugebėjusi ne tik pritraukti, bet ir vesti paskui save. Jis iš anksto buvo nusiteikęs prisiimti valdžią, atsakomybę ir autoritetą už

²⁸ GLASPIE, April. *Saddam Hussein conversation 1990. Excerpts from Iraqi Document on meeting with U.S. Envoy*. The New York Times, September 23, 1990 [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rense.com/general46/gil.htm>>.

²⁹ *Secrets of life and leadership* / interview with Said K. Aburish. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/saddam/interviews/aburish.html>>.

susiklosčiusią padėtį Persijos įlankoje. Tokia lyderystės forma jau beveik neatskiriama nuo dominavimo, kuomet pastarasis tampa agresyvus, ribojantis, demobilizuojantis ir gniuždantis.

Huseinas turėjo drąsos rodydamas pavyzdį kitiems ir asmeniškai rizikuodamas. Be abejo, čia didžiulį vaidmenį suvaidino jo religiniai įsitikinimai. Vakarų šalių supratimu, religija buvo kiekvieno individo asmeninis reikalas, turintis mažai įtakos politinių lyderių gyvenime. Visiškai kitaip religijos vaidmenį traktavo arabai: jiems tikėjimas ir filosofiniai įsitikinimai tiesiogiai įtakojo vykstančius ir pačių vykdomus procesus.³⁰

Irako prezidentas turėjo aišką viziją – įvesti jam pačiam priimtina ir suprantama tvarką Kuveite. Šio politinio lyderio sukurta vizija atgaivino, įkvėpė drąsos Huseino pasekėjams, siekiantiems tikslą paversti veiksmu. Taigi diktatoriškas režimas buvo panaudotas kaip pretekstas įvesti Kuveite savo tvarką. Nagrinėjamam lyderiui akivaizdu, kad nerūpėjo ieškoti bendrų saugumo užtikrinimo priemonių ir būdų Persijos įlankoje. Šis lyderis nesuvokė arba net nesistengė suvokti, kad kiekvienos valstybės saugumas priklauso nuo visų šalių saugumo, todėl būtina valstybėms glaudžiai ir aktyviai bendradarbiauti.

Kadangi Irako politinio lyderio pasaulėžiūra ypatingai skyrėsi nuo Vakarų šalių lyderių ne tik ekonomine, demografinė, išteklių ir geografinė padėtimi bei politinėmis sistemomis, bet ir kultūrinėmis, religinėmis tradicijomis, todėl pasireiškė ryški konfrontacija tarp šalių jų vykdomos politikos atžvilgiu. Susiklosčius tokiai situacijai itin išryškėjo Sadamo Huseino agresyvumas, savo tiesų įrodymas politiniais ir dažnai žiauriais būdais, jokių kompromisų nepripažinimas ir vadovavimasis supratimu, kad visi, kurie jo nepalaiko, yra priešai.

Nenuginčijamas yra tas faktas, kad Islamo fundamentalizmas vaidino gana svarbų vaidmenį Irako politinio lyderio Sadamo Huseino gyvenime. Tai buvo savotiška reakcija į Vakarų kultūros ekspansiją. Tokia konservatyvi reakcija į svetimą kultūrą buvo dėsningas reiškinys. Ne tik religija, bet ir politinėje teorija ženkliai skiriasi nuo Vakarams būdingų politinių pakraipų, todėl čia galima įvardyti kaip pirmąjį nesutarimo tarp Irako ir JAV bei jos sąjungininkių pagrindą. Korane ir kituose šaltiniuose nieko nėra pasakyta apie valstybės organizavimą ir funkcijas, apie politinę sistemą, visuomenės ir valdžios santykius, todėl Sadamo Huseino lyderystė buvo paremta religiniu pagrindu paties susikurtais idealais bei principais.

Šiam politiniam lyderiui buvo svetimi:

- taikos ir tarptautinio saugumo užtikrinimo (susilaikymas nuo grasinimo jėga arba jėgos panaudojimo; valstybės teritorinis vientisumas; taikus tarptautinių ginčų sureguliuojimas; valstybių atsakomybė);

³⁰ CARTE Penny, FOX Chris. *Bridging the culture gap. A practical guide to international business communication*. London, 2004, p. 164.

- valstybių bendradarbiavimo (suverenių valstybių lygybė; nesikišimas į kitų valstybių vidaus reikalus; sąžiningas tarptautinių įsipareigojimų vykdymas);
- tautų bei žmogaus teisių principai (tautų lygiateisiškumas ir laisvo apsisprendimo teisė; žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių gerbimas).

Tačiau kad ir kiek neigiamų charakterio savybių šis Irako prezidentas turėjo, negalima nuginčyti fakto, jog jis buvo charizmatinis lyderis, sugebėjęs daryti didelę įtaką ne tik savo pasekėjams, bet ir visam pasauliui, esančiam už Irako teritorijos ribų.

Peržiūrėta medžiaga leidžia teigti, kad pagrindinė Huseino kaip charizmatinio lyderio charakteristika susijusi su jo patrauklumu. Irako politinis lyderis sugebėjo įkvėpti pasekėjų entuziazmą, tikėjimą, lojalumą ir pasitikėjimą. Jis turėjo labai didelę patrauklumo galią, kurios didelė dalis kilo iš poreikio daryti įtaką kitiems. Pastebėtina, jog Irako prezidentas nepaprastai pasitikėjo savimi ir savo įsitikinimų moraliniu teisingumu.

Nenuginčijama, jog Sadamas Huseinas turėjo magišką trauką, charizmą – ypatybę, išskiriančią jį iš kitų, gebėjimą įkvėpti visuotinę entuziazmą ir pritarimą vykdomai politikai. Tokia lyderystė kėlė pasekėjų motyvaciją bei rodė išskirtinius sugebėjimus telkti kitus.

2. IRAKO – KUVEITO KONFLIKTE DALYVAVUSIŲ POLITINIŲ LYDERIŲ FUNKCIJOS

Siekiant išskirti tam tikras Irako – Kuveito konflikte dalyvavusių politinių lyderių elgesio charakteristikas, būtina išsiaiškinti, ką jie daro, kokias funkcijas atlieka, o ne vien kokie jie yra. Itin svarbūs yra efektingų politinių lyderių veiksmai, susiję su užduočių paskirstymu bei pasekėjų motyvacija. Be abejo, svarbus ir bendravimas, ir tai, kaip jie patys vykdo savo užduotis ir pan. Pastebėta, jog nagrinėjami politiniai lyderiai nuolat ieškojo galimybių, užtikrinančių jų vykdomos veiklos efektyvumą, operatyvumą.³¹

Visiems politiniams lyderiams buvo aišku, jog Huseino ekspansinės ambicijos gali iškreipti, įtakoti jėgų balansą visame pasaulyje. Susiklosčius tokiai politinei, ekonominei, socialinei ir kultūrinei situacijai, iškilo pavojus ne tik kaimyninėms šalims, bet ir kiekvienam, įskaitant ir galingiausias valstybes. Kaip tik todėl buvo būtina vykdyti savo numatytas funkcijas ir imtis atitinkamų priemonių krizinės situacijos sureguliuimui.

Svarbu pastebėti, kad atlikdami tam tikras funkcijas, įtakingiausių šalių lyderiai turėjo puikiai suprasti politinę situaciją, jos raidos tendencijas ir sugebėti tinkamai įvardyti sudėtingus įvykius. Savaimė suprantama, kad visi skirtingai įsivaizdavo tinkamą politinių santykių sureguliuimą, tačiau visiems buvo bendra tai, jog nei viena valstybė nepamiršdavo pabrėžti savo šalies ypatingo vaidmens, ryžto, kilnių tikslų ir teisingumo jausmo.

2.1. Dž. Bušo, M. Tečer, Dž. Meidžoro ir F. Miterano funkcijos

Pagrindiniai Vakarų valstybių lyderiai buvo išsilavinę, turtingi, vidutinio amžiaus žmonės. Be šių skiriamųjų bruožų jie buvo svarbiausi žmonės pasaulio karinėje, ekonominėje ir politinėje plotmėje. Tuo jie išsiskyrė iš daugumos savo klausytojų bei pasekėjų.

Trijų įtakingiausių Vakarų valstybių – JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos – politinių lyderių viena iš pagrindinių funkcijų buvo pritraukti klausytojus, kad jie tapatintųsi su jais – tautos lyderiais. Visa tai puikiai pavyko: tarptautinė bendruomenė greitai pasmerkė Kuveito aneksiją: Vakarų lyderiai ir jų pasekėjai bei Jungtinės Tautos ėmėsi ryžtingai įgyvendinti savo užsibrėžtas funkcijas, kad pasiektų tikslą – priverstų Iraką pasiduoti ir apleisti Kuveito teritoriją.

³¹ KOUZES, James M., POSNER, Bary Z. *Iššūkis vadybai*. Kaunas: Smaltija, 2003, p. 170.

Žvelgiant iš Vakarų šalių vykdomos politikos strateginės pusės, konfliktas Persijos įlankoje užgniaužė Vidurio Rytų stabilumą per pastaruosius 25 metus. Irako barbariška invazija Kuveite 1990 m. atskleidė Sadamą Huseiną kaip be galo ambicingą ir smurtu garsėjantį Irako lyderį.³²

Savaime suprantama, jog mąstydami apie ateities perspektyvose matomą naują tarptautinę tvarką, JAV, Anglijos ir Prancūzijos lyderiai skirtingai matė savo šalies pozicijas: Džordžo Bušo manymu, JAV kova už teisingumą ir darną pasaulyje buvo svarbiausia. Amerikos prezidentas šventai tikėjo, kad jis prives pasaulį prie naujos tvarkos. Nors vykdydamas savo numatytą politiką Bušas mėgino parodyti, kad vertina kitų šalių ir Jungtinių Tautų palaikymą, bet iš tikrųjų JAV nemanė, kad jiems reikalinga pagalba. Juk būtent ji ėmėsi tarptautinio konflikto vadybos funkcijos. Britai savo ruožtu buvo patenkinti lyderiaujančiu JAV vaidmeniu. Jiems tuo metu pakako svarbiausios Europos sąjungininkės pozicijų. Kadangi JAV politinis lyderis matė save kaip natūralų lyderį naujuosiuose laikuose ir kovojo beveik šventą karą prieš blogį, Didžioji Britanija tyliai mąstė apie jos realios jėgos iškilimą bei sugrįžimą prie senosios Anglijos dominuojančios padėties, o Prancūzijos prezidentas tenkinosi pritarėjo JAV vykdomai politikai vaidmeniu Persijos įlankos konflikte.

Vašingtono oficialūs ketinimai išvaduoti Kuveitą daugelio ekspertų iš karto buvo įvardyti kaip JAV noras perimti Irako naftos išteklių kontrolę.³³ Analitikų teigimu, tokiu būdu amerikiečiai įgyvendintų savo senąją svajonę – gauti praktiškai visą Artimųjų Rytų „naftos pyragą“. Tačiau ekspertai dar prieš prasidedant 1990 – 1991 m. Irako – Kuveito konfliktui prognozavo, kad dabartinėmis sąlygomis Irako naftos valdymas JAV jokio pelno neduos: pajamos iš naftos kainų mažėjimo ir Irako naftos išteklių pardavimo vargu ar pajėgs kompensuoti išlaidas JAV stambaus masto karinei operacijai.

Nagrinęjant galingiausių Vakarų valstybių vykdomas funkcijas, būtina pastebėti, jog JAV, Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos politinių lyderių pareiškimuose ir Huseinas, ir Irakas buvo matomas ir suprantamas kaip brutalus diktatorius ir apskritai viso blogio įsikūnijimas³⁴. Kaip tik todėl sudaryta koalicija ėmėsi Kuveito išlaisvintojo ir išgelbėtojo funkcijos. Visų Irako – Kuveito konflikte dalyvavusių politinių lyderių sutarimu buvo manoma, kad Irakas kaip plėšikas bei žiaurus užkariautojas nusipelnė bausmės ir turi atsakyti už savo vykdomą grobikišką politiką. Interviu su Didžiosios Britanijos ministre pirmininke Margareta Tečer metu, pašnekovė buvo giliai įsitikinusi, kad diktatorius turi būti sustabdytas. Anglijos politinė lyderė pabrėžė, jog Irako lyderis neturi teisės įžengti į svetimą teritoriją, valdyti žmonių gyvenimą, atimti iš jų nusistovėjusio gyvenimo režimą.

³² WOJTYSIAK, Colonel Martin. *Another view of the myths of the Gulf War*. Fall, 1998, p. 52.

³³ *The perishability of leadership*. Oil & Gas journal, December 10, 1990, p. 13.

³⁴ DIEBEL, Linda. *Bush urges Iraq to oust Saddam and end Gulf War*. TORONTO STAR, February 15, 1991, p. 1.

Ne ką menkesnė vykdoma Vakarų šalių funkcija buvo susijusi su nafta ir natūraliais Kuveito gamtiniais ištekliais. Nors oficialiai buvo deklaruojama, kad už visus gamtinius išteklius yra daug svarbesnė pasaulio taika ir valstybių tarpusavio sutarimas, tačiau daug buvo kalbama ir daroma vardan savo pozicijų išlaikymo Persijos įlankoje. Visi politiniai lyderiai suvokė didžiulę pasaulio naftos rinkos svarbą.

Remiantis oficialiomis kalbomis bei pareiškimais, nafta nebuvo pagrindinis Vakarų šalių karo motyvas, tačiau JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos politiniai lyderiai pabrėžė natūralių išteklių svarbą plėtojant, vystant jaunas Rytų Europos ir Lotynų Amerikos demokratijas ir, be abejo, atkreipė dėmesį į nepatogumus dėl augančių naftos kainų savo šalyje, t.y. Vakaruose apskritai. Iš Džordžo Bušo, Fransua Miterano, Margaretos Tečer, o vėliau Džono Meidžoro vykdomos politikos Persijos įlankoje tapo aišku, jog Vakarų šalių pagrindinės politinės jėgos stengėsi apsaugoti savo ekonominius ir strateginius interesus bei siekti naudos. Ypač aiškiai savo poziciją naftos klausimu išdėstė Didžiosios Britanijos ministrė pirmininkė. Ji teigė, kad nafta yra gyvybiškai svarbi pasaulio ekonomikai. Jei Sadamas Huseinas nebus sustabdytas, jis prieis iki Saudo Arabijos sienos, per Bahreiną iki Persijos įlankos Vakarų. Tokiu būdu, Irako lyderis turės didžiulę įtaką, nes kontroliuos apie 65% pasaulio naftos išteklių ir galės šantažuoti kiekvieną tautą. Margareta Tečer buvo tokios nuomonės, kad Sadamas Huseinas jokiais būdais negali perimti milžiniškai galino ekonominio ginklo kontrolės.³⁵

Tempas, kuriuo Vakarų jėgos mobilizavo savo pajėgas Kuveitui, įrodė ne tik pačiam Sadamui Huseinui, bet ir visiems arabams apskritai apie taikos siekį ir ekonominės bei politinės situacijos stabilizavimą.³⁶ Tam, kad būtų pasiektas Vakarų valstybių iškeltas tikslas išvaduoti Kuveitą, visi politiniai lyderiai privalėjo efektingai dirbti ir atlikti dvi pagrindines funkcijas:

- Susijusias su konkrečia užduotimi – santykių Persijos įlankoje sureguliuoimu bei problemų sprendimu;
- Socialines (spręsti ginčus ir užtikrinti, kad visuomenė jaustųsi svarbi bei vertinama).

JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos lyderiai skirtingoms auditorijoms turėjo ginti savo poziciją, galvoti pasiaiškinimus ir komentuoti savo pasirinkimus konkrečiose situacijose. Jie išbandė daug skirtingų argumentavimo strategijų, apeliavo į daugelį vertybių bei emocijų, įtikinėjo auditorijas. Abiem atvejais galima teigti, jog jų pastangos nenuėjo veltui: žymi tarptautinės auditorijos dalis pasisakė už jėgos panaudojimą prieš Huseiną.

³⁵ *Oral history: interview with Margareth Thatcher, Prime Minister of Great Britain* [žiūrėta 2007 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/gulf/oral/thatcher/1.html>>

³⁶ KUUSISTO, Riikka. *Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action*. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999, p. 78.

Kaip tik po viešų politinių lyderių ir jų pasekėjų pareiškimų, Jungtinių tautų Saugumo Tarybos priimta 678 rezoliucija³⁷ leido anti-Irako koalicijai panaudoti visas reikalingas priemones išlaisvinant Kuveitą, jei Irakas iki sausio 15 d. nepasitrauks iš užimtos teritorijos. Įvykiams nepasistūmėjus norima linkme, 1991 m. sausio 17 d. šalys pradėjo bombarduoti Irako taikinius iš oro ir tu pačių metų vasario 28 d. pasiekė karinę pergalę.

Šis įvykis įrodo, jog Vakarų lyderių retorika konflikto metu buvo viena iš pagrindinių jų atliekamų funkcijų bei veikimo priemonių. Suprantama, jog retoriniai veiksmai buvo aiškiai politinės prigimties. Taigi nagrinėjamų politinių lyderių retorika sukūrė pasaulį, kur į Irako – Kuveito konfliktą įsitraukė masė žmonių. Vakarų lyderiai oficialių pranešimų metu kartais tvirtindavo, kad jiems nereikia vyriausybės, parlamento, Jungtinių Tautų ar sąjungininkų pagalbos Persijos įlankoje kilusio konflikto metu (Bušas 1991 m. sausio 9 d., Tečer ir Miteranas 1990 m. rugsėjo 6 d.), tačiau iš jų pasisakymų buvo aišku, kad pastarieji buvo patenkinti sulaukę paramos ir moralinio palaikymo iš visuomenės. Kaip atsakas į palaikymą dažniausiai buvo žodinė padėka pasekėjams. Pagrindinių politinių jėgų lyderiams reikėjo visų žmonių grupių paramos tam, kad jie pritarę vykdomiems veiksams ir jų atliekamoms funkcijoms. Taip buvo sukurtas bendrumo jausmas, kad įtakingiausi Vakarų šalių politiniai lyderiai ne vieni siekia užsibrėžtų tikslų ir numatytos politikos, o su juos palaikančios visuomenės pagalba. Žinoma, jog Vakarų lyderių atliekamos funkcijos ne visuomet susilaukdavo pritarimo. Kritika ir ciniški komentarai neišvengiamai sekė jų kalbas, tačiau jie, kaip tikri to meto pasaulio įtakingiausių valstybių politiniai lyderiai, laikėsi savo politikos.

Vienas iš kritikos variantų buvo užfiksuotas tuomet, kai Vakarų lyderiai buvo nepatenkinti, kad ekonominė blokada nesujudino Huseino pozicijų Kuveite³⁸. Savaiame suprantama, tai vargino politinius lyderius, tačiau po kiek laiko išskėlė jų kaip atlikusių gelbėtojų vaidmenį reputaciją. Tuomet Sadamo Huseino motyvai buvo pristatyti kaip negarbingi ir neteisėti, nes jis šaltakraujiškai įsibrovė į nepriklausomą kaimyninę teritoriją. Vakarų lyderiai užtikrino savas auditorijas ir leido joms suprasti, kad leidžiant tokiam politiniam lyderiui kaip Huseinui perbraižyti pasaulio žemėlapi, bus susilaukta pražūtingų pasekmių. Politiniai lyderiai prognozavo didžiulę katastrofą, kuomet kiltų pavojus ne tik kaimyninėms šalims, bet ir kiekvienam, įskaitant ir jas pačias – galingiausias 1990 – 1991 metų pasaulio valstybes. Ne paslaptis, kad kovodami prieš Huseiną, Vakarų valstybių lyderiai kartu kovojo ir už savo pozicijas, jėgą, tarptautinį pripažinimą, statusą ir ypatingą vaidmenį pasaulio politikoje.

Vakarų politiniai lyderiai tikėjo, kad statusas, teisės ir pareigos tarptautinėje arenoje yra ir turi būti sąlygotos savo dydžiu ir jėga, savo humanišku, gamtiniais ir ekonominiais ištekliais

³⁷ *Resolution 678 of 29 November 1990.* [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/IMG/NR057528.pdf?OpenElement>.

³⁸ LEE, Jessica. *Bush alternates between warning and olive branch.* USA TODAY, September 25, 1991, p. 5.

bei kariniu arsenalu. Pastarieji siekė pasirodyti galingi ir nepriklausomi tarptautiniai veikėjai, sugebantys kaip komandos nariai kooperuoti, tuo pačiu būti politiniais lyderiais su aiškia ateities vizija. Jie taip pat siekė būti lyderiais – atidžiais žmonių išklaustytojais. Jų pasiruošimas įrodyti, paaiškinti, patarti patvirtino, kad konstituciškai stiprūs užsienio politikos lyderiai, tokie kaip JAV ir Prancūzijos prezidentai bei Didžiosios Britanijos ministrė pirmininkė, turi teisę nuspręsti, ko jie nori patys, ko siekia Persijos įlankoje, ko tikisi išsprendus tarptautinį konfliktą. Tai buvo politikai, priklausomi nuo daugumos paramos, demokratinių rinkimų ir turėję įrodyti rinkėjams, kad sugeba priimti tinkamus sprendimus ir būti atsakingi už vykdomą politiką.³⁹

Šioje vietoje itin svarbų vaidmenį vaidino politinių lyderių tarpusavio komunikacija. Jie dažnai visuomenėje pasirodydavo kartu, kad akcentuotų bendrai priimtas derybų išvadas su Jungtinėmis tautomis, NATO ir pan. Norėdami įrodyti savo nesavanaudiškus tikslus, jie susitikdavo ne tik su potencialiais partneriais, iš kurių svarbiausia buvo Sovietų Sąjunga, bet ir su „opozicijos“ atstovu – Irako lyderiu.

Ne mažiau svarbi buvo ir komunikacija su visuomene. Oficialių susitikimų ir išsakytų kalbų metu daugiausia politiniai lyderiai kalbėjo daugiskaitos pirmuoju asmeniu, kad sumažintų atotrūkį tarp savęs ir besiklausančios auditorijos. Tokiu principu buvo kuriamas bendrumo jausmas ir pabrėžiamas visų vieningas buvimas kovoje už taiką pasaulyje.

Kuo labiau publika buvo nevienalytė, tuo sunkiau Vakarų lyderiams buvo ją įtikinti ir surasti argumentus, loginius vykdomų veiksmų paaiškinimus. Daugiausia Džordžo Bušo, Fransua Miterano, Margaretos Tečer, o vėliau ir Džono Meidžoro kalbose buvusių argumentų buvo kruopščiai parengti – viskas iki detalių buvo suplanuota tam, kad būtų tinkamai informuota visuomenė. Buvo bandoma pasiekti tikrą ryšį tarp oratoriaus ir auditorijos.

Suprantama, jog kiekvienas toks bendravimas tarpusavyje ar su pasekėjais buvo politinė kova tam, kad būtų atskleista karo realybė, būtų tinkamai išaiškinta situacija, įvykių seka, kad būtų priimtas tinkamas planas konkrečioms situacijoms. Kiekvienas nagrinėjamas Vakarų šalių politinis lyderis jautė būtinybę pasipriešinti oponentų veiksams ir tinkamai reaguoti į naujus iššūkius.

Vakarų šalių politiniai lyderiai savo tiesioginio kontakto su pasekėjais metu siekė pabrėžti savo nuoširdumą. Jie dažnai apeliavo į savo auditorijos drąsą, stiprybę, teisingumo jausmą, pakantumą, ištvermę, tačiau ne visuomet sulaukdavo iš pasekėjų pritarimo, todėl jiems dažnai tekdavo nemaloni užduotis apginti savo vykdomas sudėtingas funkcijas. Svarbiausios nagrinėjamų politinių lyderių vertybės buvo drąsa, užsispyrimas ir teisingų principų laikymasis. Jie stengėsi, kad jų vykdomos funkcijos būtų įvertintos ir suprastos kaip galantiška ir nesavanaudiška kova tam, kad būtų išsaugota tuo metu nesugebantis pasipriešinti Kuveitas – svarbus kraštas, kurio dingimas

³⁹ HURST, Steven. *The rhetorical strategy of George H. W. Bush during the Persian Gulf Crisis 1990 – 1991: How to help lose a war you won*. Political studies: published by Blackwell Publishing Ltd, Oxford. 2004, Vol. 52, p. 381.

iš tautų šeimos negalėjo būti suprastas ir tuo labiau toleruotinas. Nagrinėjamo konflikto metu buvo svarbu pabrėžti, kad JAV, Didžioji Britanija ir Prancūzija buvo kantrios sprendžiant problemas Persijos įlankoje: politiniai lyderiai turėjo aiškinti, dėl ko kilo konfliktas, kokių veiksmų imamasi, kas juose dalyvauja ir pan.

Konflikto metu išsakytose politikų kalbose svarbiausia buvo tai, kad Huseino ir koalicijos konfliktas buvo jėgos troškimo pasekmė. Koalicijos dalyvavimas konflikte daugelio pasekėjų buvo suprastas kaip nesavanaudiškas pasaulio valstybių noras išgelbėti Kuveitą ir sustabdyti Irako tironiją.⁴⁰ Deja, egzistavo nuomonė, jog pakankamos ekonominės sankcijos nebuvo pateiktos ir diplomatinė kryptis nebuvo perimta.

JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos lyderiai visuomenei užtikrino, kad kova ir įsivyravusi nesantaika tarp arabų pasaulio ir Vakarų šalių, arba tiksliau – tarp turtingų industrinių šalių ir vargingo trečiojo pasaulio, buvo tik ginčų klausimas tarp pagrindinio Irako – Kuveito konflikto dalyvių – JAV ir Irako. Be to, buvo pastebėta, jog ši konfrontacija turėjo religinę potekstę ir jos metu buvo atvirai išsakyta nuomonė apie slegiantį, despotišką ir nenusipėjamą Huseino režimą.

Vakarų šalių politinių lyderių požiūriu, Huseinas simbolizavo iracionalius poelgius, žiaurų elgesį, keistus papročius bei įsitikinimus. Buvo prieita išvados, kad Irako lyderis pats prašėsi bausmės: jis atsisakė atsitraukti iš Kuveito ir nepaisė jokių grasinimų. Sadamas Huseinas dažnai buvo lyginamas su Vokietijos diktatoriumi Hitleriu, kuris sužlugdė Europą arba su Italijos fašistų lyderiu Musoliniu. Prancūzai vengė tiesiogiai lyginti Huseiną su Hitleriu ar Musoliniu, tačiau JAV lyderis ir šiek tiek santūriau Anglijos ministrė pirmininkė reiškė Irako – Kuveito konflikto paraleles su šaltuoju karu, sovietų komunizmu ar su dar viena žymia politine figūra – Stalinu. Kad ir kiek neigiamų atsiliepimų buvo pasiūsta Irako link, JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos lyderiai laikėsi savo užsibrėžtos politikos ir nusileido jų taip vadinto Irako prezidento Huseino lygio. Pagal oficialius pareiškimus, koalicijos tikslai buvo išdėstyti Jungtinių Tautų Saugumo taryboje ir koalicija dėjo visas pastangas šiuos tikslus Persijos įlankoje įgyvendinti taikiomis priemonėmis.

Norėdami atrasti pateisinimų Irako lyderio vykdomai politikai, Vakarų šalių politiniai lyderiai leidosi į detalesnę Sadamo Huseino motyvų ir vykdomų veiksmų analizę. Pagal oficialią Vakarų politinių lyderių nuomonę, jei kas kaltas dėl neatsakingo elgesio ar nemotyvuotų bei staigių įvykių eigos pokyčių, tai yra ne Vakarai, bet Irako prezidentas.

Analizuojant Vakarų šalių politinių lyderių vykdomas funkcijas Irako – Kuveito konflikto metu, nereiktų pamiršti, kad bombarduojant Irako gamyklas kartu žuvo Irako kareivius. Buvo prieita prie išvados, kad tik tokia priemonė yra likusi norint eliminuoti pavojų ir išnaikinti visą

⁴⁰ CURTIUS, Mary. *Bush speech wasn't shift, aides assert*. The Boston Globe, October 3, 1990, p. 27.

blogį. Siekdami minimalaus aukų skaičiaus Vakarų lyderiai prižadėjo pakeisti pasaulį ir išspręsti užgriuvusias problemas.⁴¹

Irako – Kuveito konflikto metu tarptautinės normos, susijusios su šalių vykdomais agresijos veiksmais ir su kolektyvine savigynos teise, buvo užfiksuotos Jungtinių Tautų Chartijos 7 skyriuje ir Saugumo tarybos priimtose rezoliucijose (ypač 678-oje). Viena vertus, Irako operacija Persijos įlankos konflikto metu buvo agresijos kova, pripažinta tarptautiniu mastu. Tačiau, kita vertus, susidariusi koalicija siekė laikytis gynybos taktikos, nes ji veikė Kuveito ir tarptautinės bendruomenės prašymu atremti Irako ataką bei išlaisvinti okupuotą kraštą. (Bušas 1991 m. sausio 19 d., Miteranas 1991 m. sausio 16 d., Meidžoras 1991 m. sausio 17 d.). Tuo metu JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos užsienio politikos argumentacija buvo logiška ir galiojanti Persijos įlankoje: tarptautinė auditorija atsižvelgė į ją kaip vienintelę tuo metu tinkamą ir patikimą bei sugebėjusią pagrįsti esminius tvirtinimus ir išvadas.

Ilgainiui Irako – Kuveito konfliktas įgijo savo paaiškinimus, planą ir reikšmes skirtinguose kalbų bei oficialių pareiškimų ir nutarimų tipuose, skirtingų dydžių ir stilių tekstuose, skirtuose skirtingoms auditorijoms. Vakarų lyderiai kartais labai atvirai nesudėtingai, o kartais netiesiogiai apibūdino savo vykdomas funkcijas bei reikalingus konkrečiai situacijai tinkamus veikimo ir konflikto sprendimo kelius. Užsienio politikos pareiškimai sąlygojo tūkstančių žmonių likimus: retorika suformavo pagrindą, pagal kurį buvo daromi esminiai sprendimai ir pagal kurį bendrais bruožais buvo nusakyta logika, kurios pagalba konfliktas buvo išspręstas.

Krizinė situacija Persijos įlankoje buvo charakterizuota kaip teisingas karas už naują ir teisingą pasaulio tvarką.⁴² Įvykiai buvo susiję su herojiška didžios kovos istorija tarp šviesos ir tamsos jėgų, pastovios kovos ir siekio nugalėti blogį bei chaosą. Visiems buvo aišku ir suprantama, jog branduolinė bomba, esanti Huseino rankose sunaikintų visą žmoniją nuo to laiko, kai tik Irako diktatorius šį ginklą panaudotų.

Taigi, bene pagrindinėmis nagrinėjamų politinių lyderių funkcijomis galima laikyti jų mėginimą išlaikyti pasaulio politikoje harmoniją bei pakankamos išorinės kontrolės nustatymą ir palaikymą. Tenkinant tarpasmeninius poreikius, JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos lyderiai stengėsi rasti balansą tarp tarpusavio sąveikos turinio, tarp tarpusavio kontrolės ir laisvo veikimo, tarp asmeninio suartėjimo bei draugiškumo ir asmenybės autonomijos išlaikymo.

Konkretinant Vakarų šalių politinių lyderių elgseną, galima išskirti šias pagrindines funkcijas:

- Savo šalies ir pačių asmeniškai veikimo tikslų bei metodų iškėlimas;

⁴¹ GARRARD, Col Mark. *War termination in the Persian Gulf. Problems and prospects*. Aerospace Power Journal, 2001, p. 46.

⁴² SCHNEIDER, William. *“New order” is out of order at home*. The National Journal, August 10, 1991, Vol. 23, No.32, p. 201.

- Pasekėjų sutelkimas bendriems tikslams pasiekti bei pasekėjų teisinga motyvacija efektingai realizuoti savo užsibrėžtus tikslus;
- Savo pasekėjų veiksmų koordinavimas bei paskatinimai siekiant bendrų tikslų;
- Savo valdžios realizavimas.⁴³

Be abejo, egzistuoja ir kitas požiūris į 1990 – 1991 m. Irako – Kuveito konfliktą bei jo dalyvius. Invaziją į Kuveitą ir jo išlaisvinimo karą Džordžas Bušas įvilko į demokratijos ir naujos pasaulio tvarkos rūbą, tačiau tikroji karo varomoji jėga buvo Vestfalijos tabu sulaužymas, tai yra, suverenios valstybės invazija, aneksija ir grėsmė, kurią Saudo Arabijos naftos gavybai kėlė Irako armija. Mūšiams pasibaigus, triumfavo kraujas ir turtai, o didingos kalbos apie demokratiją ir žmogaus teises taip ir liko žodžiais. Bene svarbiausias, viešai neįvardijamas Vašingtono tikslas – neleisti iškilti valstybei, kuri būtų pajėgi dominuoti Artimųjų Rytų regione ir galėtų sutelkti musulmoniškas šalis į plačią antiamerikietišką koaliciją.

2.2. Sadamo Huseino funkcijos

1990 m. rugpjūčio 2 d. Irako politinio lyderio Sadamo Huseino armija įsiveržė į kaimyninį Kuveitą ir taip sukėlė pasipiktinimą visame pasaulyje. Kaip viso to pasekmė, Irakui imtos taikyti embargo sankcijos. Šešių savaitių kare, prasidėjusiame 1991 m. sausio 16 d., JAV vadovaujamos karinės koalicinės pajėgos Irako armiją išvijo iš Kuveito. Tokia trumpai apžvelgta politinė situacija visų pirma įgalina suvokti, kad Huseinas turėjo būti sužlugdytas Persijos įlankoje, o Kuveitas išvaduotas.

Tačiau to siekė Vakarai. Irako lyderio Sadamo Huseino vykdomos funkcijos ir lūkesčiai buvo visiškai kiti. Jam buvo svetimas supratimas, kad Kuveito, Irako ir Saudo Arabijos teritorijose turėjo taikiai ir niekieno nevaržomi gyventi žmonės, nes buvo nubrėžtos sienos ir aiškiai reglamentuotas teritorijų klausimas, kurį visi privalėjo gerbti. Tai turėjo būti universalus ir visiems priimtinas principas, tačiau Irako prezidentui visa tai buvo itin svetima. Irake buvo skirtinga ekonominė sistema ir didelis atotrūkis nuo Vakarų. Remiantis arabų mąstymu, tradiciškai pasaulis yra skiriamas į islamiškąjį ir tą, kuris yra už jo ribų, todėl visiems kitiems, esantiems už islamiškojo pasaulio ribų, buvo jaučiamas didelis priešiškusmas iš Sadamo Huseino pusės.

Irako lyderis atakančiai reagavo į Vakarų politinių lyderių daromą spaudimą – jam nepasidavė, atsisakė paklusti. Maža to, jis pasirinko kitas priemones, kurios gelbėjo laikantis savo taktikos ir pozicijos likti Kuveite, laikyti įkaitus kaip pagrindinius Irako karinius taikinius. Jo neveikia sankcijos, jo neįtakoja žmonių kančios. Jis atmetė visus JT prašymus, atsišaukimus. Jis

⁴³ *Role of a leader* [žiūrėta 2007 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: http://www.teensig.org/leadership/htm/role_of_the_leader.htm.

tik didino savo galią Kuveite ir žudė tuos, kurie jam kliudė ir prieštaravo. Huseinas pasisakė prieš fundamentalius viešosios tarptautinės teisės principus ir ėmėsi negarbingų priemonių, tokių kaip įkaitų paėmimas ir Kuveito teritorijos bombardavimas. Tokių funkcijų vykdymas sulaukė Vakarų politinių lyderių atsako: savo oficialiose kalbose bei pareiškimuose Margareta Tečer 1990 m. rugsėjo 6 d., Džordžas Bušas 1990 m. lapkričio 23 d. ir Fransua Miteranas 1991 m. sausio 20 d. išreiškė savo, kaip galingiausių ir įtakingiausių pasaulio valstybių politiniai lyderiai, nepasitenkinimą Irako vykdoma politika ir gana dažnai eskalavo tokį Irako politinio lyderio elgesį. Tokiu būdu Irako prezidentas, užsitraukdamas dar didesnę Vakarų šalių politinių lyderių nemalonę, pasirinko karinio konflikto kelią, skleisdamas pasauliui žinią apie tai, kad ši kova yra skirta tam, kad būtų išgelbėti palestiniečiai. Suprantama, jog mažai kas tikėjo, kad Huseinas užgrobė Kuveitą vien tik tokiu tikslu.

Nepaisant prezidento Huseino aiškiai menkų galimybių išgauti pasisekimą, jo drąsa, šaltakraujiškumas ir ryžtas nesulaukė užuojautos ar pritarimo iš Vakarų šalių pusės. Vykdydamas savo politiką, Irako prezidentas sugebėjo tik įgristi Vakarams. Tokie nagrinėjamo politinio lyderio veiksmai, „tikrojo tikėjimo“, „šventos tvarkos“ skleidimas ir atliekamos kitos panašios paties numatytos funkcijos pasuko Persijos įlankoje vykstantį konfliktą nuo kampanijos, pažabosiančios nelegalią agresiją į kampaniją, siekiančią įvesti taiką ir tokiu būdu išgelbėti pasaulį.

Pagrindine priemone vykdyti savo grobikišką funkciją buvo pasirinkti įsakymai, kuriems Irako prezidento pasekėjai privalėjo aklaai paklusti neturėdami jokios kitos veikimo teisės. Taigi, kreipdamiesi į Irako lyderį, JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos lyderiai nesitikėjo tapti komunikavimo su Sadamu Huseinu stebuklo liudininkais: juk oficialiose kalbose dominavo tik įsakymai, nurodymai, paliepimai ir taip tik dar kartą buvo patvirtintas esminis nevieningumas ir skirtingas krizinės situacijos suvokimas Persijos įlankoje.

Huseinas Vakarų šalių politinių lyderių buvo suprastas tik kaip tarptautinis teroristas, blogio jėga ir nenusipėjamas agresorius. Jis buvo stiprus ir nepatikimas. Žvelgiant giliau pro Vakarų pasaulio prizmę, Huseinas galėjo būti vertinamas tik kaip išprotėjęs žudikas, protingas lošėjas, diktatorius, kurio narsa yra beprotiška.⁴⁴ Nepaisant to, kad Irako lyderis buvo savanaudis, gobšus, brutalus, be skrupulų ir pan., Vakarų lyderiai vis tiek elgėsi su juo humaniškai, bendraudami ir ieškodami tarptautinio sutarimo taikė nuosaikius metodus.

Tam, kad būtų įvykdyta pagrindinė funkcija – galutinai aneksuotas Kuveitas ir pasiekta geidžiama politinė įtaka – Irako lyderis privalėjo efektingai dirbti, atlikdamas dvi esmines funkcijas, tačiau sugebėjo vykdyti tik tą, kuri buvo susijusi su savo pozicijų laikymu Kuveito teritorijoje. Apie socialinę funkciją ir gebėjimą sureguliuoti Irako – Kuveito konfliktą sudėtinga

⁴⁴ KUUSISTO, Riikka. Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999, p. 93.

kalbėti, nes tik žodžiais, bet ne veiksmais ir vykdytomis funkcijoms 1990 metų rugsėjo 23 d. susitikimo su JAV metu Sadamas Huseinas prabilo apie tai, kad taika bus pasiekta tik tuo atveju, jei JAV su savo žmonėmis, gyvenančiais prabangoje ir būdami ekonomiškai saugūs pradės suprasti badaujančius ir ekonomiškai silpnus Irako žmones.

Aišku tik viena, kad Irako politinis lyderis sugebėjo bendriems tikslams sutelkti aplink save pasekėjus ir pakankamai efektingai realizuoti savo idėjas, turinčias religinį atspalvį. Irakas su Sadamu Huseinu priešakyje iš visų išsiskyrė aršumu kovojant dėl teisės būti visų musulmonų lyderiu. Kuveito okupacija tai aiškiai parodė. Bagdadui cheminis ir biologinis ginklas buvo ne kariavimo įrankis, o politinio lyderio statuso įtvirtinimo priemonė. Tai – simbolis, kad Irakas gali pasipriešinti galingiausiai pasaulio valstybei ir jos sąjungininkams bei suvienyti visus musulmonus.

3. KRIZINĖS SITUACIJOS PERSIJOS ĮLANKOJE VALDYMAS IR POLITINIŲ LYDERIŲ SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS

Irako – Kuveito konfliktas buvo specifinis: juk dviejų vienodų krizinių situacijų nebūna. Pagrindinis nagrinėjamos krizės Persijos įlankoje valdymo uždavinys buvo sukurti deramą konflikto įveikimo planą susiklosčius atitinkamai situacijai. Visa tai buvo bandoma realizuoti laikantis krizės atitolinimo prevencinėmis priemonėmis, analizės technikos įsisavinimo, analizės sistemos sukūrimo bei pasiruošimo įveikti krizinę situaciją principais.⁴⁵

Kiekvienas krizinės situacijos atvejis reikalauja išskirtinio sprendimo priėmimo ir krizių valdymo patirties. Tam, kad Irako – Kuveito konfliktas būtų įveiktas, buvo būtina profesionali situacijos analizė, operatyvus ir nuolatinis planavimas. Visa tai yra susiję su sugebėjimu tinkamai organizuoti veiklą, kuria siekiama gauti pajamų ir realaus pelno, užsitikrinti tam tikrą ekonominį ir politinį stabilumą, t.y. tam tikras pozicijas pasaulio politikoje, mokėti išvengti situacijų, vienaip ar kitaip susijusių su nuostoliais, pajėgti spręsti atsirandančias problemas, ne tik žinoti, bet ir stabilizuoti veiklą.

Ir normalaus proceso sutrikimas, ir nenumatytas atvejis, keliantis grėsmę pasaulinei taikai gali būti įvardytas vienu žodžiu – *krizė*. Iki šiol vis dar nėra aišku, kuris krizių valdymo modelis ir sprendimo priėmimo būdas turėjo būti efektyviausias sprendžiant konfliktą Persijos įlankoje. Kaip tik šio skyriaus tikslas yra išsiaiškinti, kaip veikia krizių valdymo mechanizmas ir pateikti sprendimų priėmimo esmę.

Irako – Kuveito konfliktas sukėlė daug sunkumų ir nepatogumų. Jį buvo sudėtinga numatyti, laiku išsiaiškinti ir įveikti. Kita vertus, krizė Persijos įlankoje suteikė galimybę iš naujo įvertinti nusistovėjusį mąstymą, politinių lyderių elgseną, siekiamus tikslus bei naudojamas priemones.

Žodis krizė kilęs iš graikų kalbos *krisis*, kuris reiškia *sprendimą, nuosprendį, baigtį, sunkią pereinamąją būklę ar persilaužimą*.⁴⁶ Sunku šią sąvoką apibrėžti tiksliai ir vienareikšmiškai, tačiau yra aišku, jog ši definicija apibrėžia tokią įvykių eigos stadiją, kuomet įvyko lemtingi pokyčiai tarptautinėje arenoje, neigiamai veike ir ekonomiškai silpninę pasaulio visuomenę, valstybių turtą ir gerovę.

Krizė Persijos įlankoje buvo sumodeliuota kaip atskirų situacijų raiška, todėl jos gali būti apibūdinamos kaip lūžio taškas, lemiamas momentas, kritinė situacija. 1990 – 1991 metai Persijos įlankoje buvo įvardyti kaip nestabilumo laikotarpis, kuomet visam pasauliui lėmė pasikeitimai,

⁴⁵ SAKALAS, A., SAVANEVIČIENĖ, A. *Įmonės krizių vadyba*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 40.

⁴⁶ *Tarptautinių žodžių žodynas* / sudarytojai BENDORIENĖ A., BOGUŠIENĖ V. ir kt. Vilnius: Alma littera, 2001, p. 412.

sąlygoję visą Irako – Kuveito valdymo procesą. Tuo metu buvo suprantama, jog krizės valdymas – tai krizės planavimas, posūkio taškas, rizikos pašalinimo menas.⁴⁷

Svarbu pastebėti, jog Irako – Kuveito konflikto atsiradimą bei evoliucionavimą skatino ne tik politiniai, bet ir socialiniai, kultūriniai veiksniai. Kaip socialines priežastis galima įvardyti skirtingas vertybes, tikslus, interesus, poreikius, galimybių ir reikalavimų neatitikimą.

Vakarų pastangos skleisti demokratijos ir liberalizmo vertybes kaip universalias, išlaikyti karinį dominavimą ir plėsti ekonominius interesus vis dažniau susilaukė priešingų atsakų iš kitų civilizacijų. Vis mažiau galėdamos mobilizuoti paramą ir kurti koalicijas ideologijų pagrindu, politinės jėgos vis labiau stengėsi gauti paramą, apeliuodamos į bendrą religiją ir priklausymą kuriai nors civilizacijai.

Nenuostabu, jog valstybių grupės, įsitraukusios į konfliktą, natūraliai ieškodavo paramos tarp kitų tos pačios civilizacijos valstybių. Pastebėta tendencija, jog pasibaigus Šaltajam karui, civilizacijos bendrumas keitė politines ideologijas ir tradicinį jėgų balanso požiūrį kaip pagrindą bendradarbiavimui ir koalicijoms. Ypač jis ryškus Irako – Kuveito konflikte. Tai nebuvo tikras karas tarp civilizacijų, tačiau ryškiausiai turėjo civilizacinės mobilizacijos elementų.

Analizuojamas sprendimų priėmimo procesas Irako – Kuveito konflikto metu siejamas su šiomis pagrindinėmis koncepcijų kategorijomis: galia, racionalumu, viešųjų sprendimų teorija ir jos alternatyvomis. Šiame skyriuje bus plačiau panagrinėtas sprendimų priėmimo procesas, kuris remiasi informacinėmis bei psichologinėmis koncepcijomis.

3.1. Vakarų politinių lyderių veiklos gairės

Džordžo Bušo, Fransua Miterano, Margaretos Tečer ir Džono Meidžoro siekis suvaldyti Irako – Kuveito konfliktą buvo suprastas kaip krizinės situacijos išankstinio pažinimo, galimybių ir rizikos įvertinimo, antikrizinių procedūrų realizavimo formų ir metodų visuma, nukreipta į Persijos įlankoje susiklosčiusios krizinės situacijos įveikimą.

Kaip jau buvo minėta, konfliktas Persijos įlankoje prasidėjo 1990 m. rugpjūčio 2 d. Irakui užpuolus Kuveitą ir pasibaigė Irako sutriuškiniu po tarptautinės koalicijos pajėgų puolimo 1991 m. pavasarį.

Kuveito užpuolimą ir okupaciją bei aneksiją pasaulinė bendruomenė beveik vienbalsiai pasmerkė. Greičiausiai į įvykius reagavo JAV, per penkias dienas į Saudo Arabiją nusiuntusi 200 000 karių⁴⁸. Šiame pirminiame karo etape didelės JAV ir jos sąjungininkų pajėgos išsilaipino Saudo Arabijoje, siekdamos apginti šią šalį nuo galimo Irako puolimo. Iškart kartu su Jungtine

⁴⁷ VALACKIENĖ, A. *Krizių valdymas ir sprendimų priėmimas*. Kaunas: Technologija, 2005, p. 7.

⁴⁸ McCAFFREY, Barry R. *Lessons of Desert Storm*. JFQ: Joint Force Quarterly, Winter 2000-2001, Issue 27.

Karalyste JAV ėmėsi iniciatyvos Saugumo Taryboje gauti pritarimą jėgos prieš Iraką panaudojimui.

Jungtinės Tautos parėmė tarptautinių pajėgų kūrimą kovai su Iraku – tarp 1990 m. rugpjūčio ir lapkričio mėn., daugiausia JAV iniciatyva, buvo priimtos 12 su Irako įvykdyta Kuveito okupacija susijusių JT Saugumo Tarybos rezoliucijų. JAV aktyvų dalyvavimą kare lėmė ir tai, kad Persijos įlankos krizės metu gerokai padidėjo naftos kainos – tarp 1990 liepos ir spalio mėn. naftos kaina išaugo dukart. 1990 m. lapkričio mėnesį JAV padvigubino savo kontingentą Saudo Arabijoje ir ėmė rengtis įsiveržimui ir Kuveito išlaisvinimui.

JTO Irakui paskelbė ultimatumą iki 1991 m. sausio 15 d. išvesti karius iš Kuveito, išsekus ultimatumu skirtam laikui, po dviejų dienų prasidėjo tarptautinių pajėgų karinė operacija – Irako bombardavimas ir puolimas prieš Iraką sausumoje. Kuveito išlaisvinimo operacija vadinosi „Audra dykumoje“, be JAV joje dalyvavo Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Saudo Arabija, Egiptas, – iš viso 28 šalys.⁴⁹

Vakarų politinių lyderių vykdomame krizės valdyme galima išskirti dvi esmines grupes tikslų. Pirmojoje buvo sukurta krizinės būklės diagnozės vystymosi tendencijų numatymas, krizės priežasčių ir pasekmių analizės sistema, o antrojoje buvo svarbu numatyti bei įgyvendinti prevencines, reagavimo priemones, nukreiptas į Irako – Kuveito krizinės situacijos įveikimą.⁵⁰ Taigi per 1991 metų karinę operaciją „Audra dykumoje“ JAV galutinai nesutriuškino Sadamo Huseino, nors jo karinė mašina buvo beveik visiškai sunaikinta. Buvo pasiektas svarbiausias Vakarų politinių lyderių užsibrėžtas tikslas – Kuveitas buvo išvaduotas.

JAV ir jos sąjungininkai stengėsi išvengti Irako civilinio karo, bet sprendimas deklaruoti pergalę buvo neprecedentinis.⁵¹ Be abejo, neįmanoma įvertinti JAV laimėjimų ekonominės vertės pasaulinės lyderystės atžvilgiu. Šiuo atveju politinė lyderystė sąlygojo ekonominę lyderystę.

Savaime suprantama, jog krizės Persijos įlankoje valdymas egzistavo ne tik jai įvykus, bet ir pasirengimo laikotarpiu, kai numatoma vykdyti veikla dar tik buvo planuojama, nes Džordžas Bušas, Fransua Miteranas, Margareta Tečer ir Džonas Meidžoras suprato, kad norint pasipriešinti Irako diktatoriui, yra būtina sukurti efektyviai veikiančią sistemą,⁵² nustatyti ir parinkti atitinkamas kryptis bei veiksmus, skirtus spręsti konkrečiai susiklosčiusias aplinkybes. Juk sprendimų priėmimo procedūra buvo bene reikšmingiausia iš visų Irako – Kuveito konflikto vadyboje Vakarų šalių politinių lyderių atliekamų procedūrų.

Prieš pasirenkant atitinkančius Persijos įlankoje susiklosčiusią situaciją sprendimus ir apsvarstant riziką, nagrinėjami politiniai lyderiai suvokė, kad joks pasirinkimo būdas negali

⁴⁹ KUTTNER, Robert. *The Abyss*. New Republic, 29 October, 1990, p. 4.

⁵⁰ SAKALAS, A., SAVANEVIČIENĖ, A. *Įmonės krizių vadyba*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 40.

⁵¹ WOJTYSIAK, Colonel Martin. *Another view of the myths of the Gulf War*. Fall, 1998, p. 56.

⁵² *Bendravimo ir informavimo krizės atveju vadovas / vertė Tamosienė K., Židelytė R.* Vilnius: Kriventa, 2005, p. 9.

garantuoti, jog būtent jis bus sėkmingas ir pats tinkamiausias. Visų pirma, svarbiausia buvo tinkamai suformuluoti problemą, kad būtų išvengta painių problemos požymių. Taigi, problema buvo įvardyta – tai Irako įsiveržimas į gamtiniais ištekliais turtingą Kuveito teritoriją. Po problemos įvardijimo, buvo būtina:

- iškelti esminius klausimus, susijusių su tarpvalstybiniais santykiais, pavyzdžiui tokių, kuriuose iškyla būtinybė nustatyti šalių vidaus ar išorės pokyčius, galėjusius pagilinti problemą,
- įvardyti žmones, labiausiai susijusius su problemos atsiradimu;
- apibūdinti veiksmus, paskatinusius problemos atsiradimą.
- nustatyti atsiradusio konflikto priežastis;

Išsiaiškinus problemą ir jos priežastis, Vakarų šalių politiniams lyderiams buvo būtina rasti tinkamiausią efektyvų sprendimą, apžvelgiant praeityje buvusių problemų duomenimis. Nebuvo atmesta prielaida, jog sąlygoms bent kiek pasikeitus, sprendimą reiktų koreguoti, pakeisti arba atmesti.

Antrajame sprendimų priėmimo etape buvo siūlomos ir nagrinėjamos alternatyvos problemai spręsti.⁵³ Svarbus buvo tas momentas, kad trijų pagrindinių ir įtakingiausių Vakarų pasaulio valstybių viską detaliai apmąstė, kad turėtų pakankamai išteklių alternatyvos įgyvendinimui. Buvo prieita prie išvados, jog bet kuris sprendimas bus veiksmingas tik tuomet, kai jį rems visa koalicija, pasisakanti ir dedanti visas pastangas, kad Irako prezidentas nepasiektų savo užsibrėžtų tikslų. Taip pat Vakarų šalių politiniai lyderiai išanalizavo 1990 metais ėmusią keistis situaciją ir aiškinosi, ar pasirinkta taktika atitinka sprendimo tikslus ir ar ji turi sėkmės galimybę, ar pokyčiai vienoje srityje paveiks kitas sritis tiek tuo metu, kai renkama alternatyva, tiek ateityje. Prieš realizuojant pasirinktą Irako – Kuveito konflikto eliminavimo alternatyvą, JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos politiniams lyderiams itin svarbu buvo įvertinti esamą situaciją, sudaryti veiksmų planą ir kalendorinį grafiką, leidžiantį nustatyti pasirinktų politinių įvykių įgyvendinimo eigą laiko atžvilgiu, numatyti, kas ir kada turi būti padaryta, kas tai darys ir kokių išteklių prireiks.

Modeliuojant grupinių sprendimų priėmimo sutarimu lyderystės procesą, nebuvo atmesta nei viena teorija.⁵⁴ Visų tikslas buvo vienas – pasiekti ne bet kokią sutarimą bei sprendimą, o patį efektyviausią.

Nagrinėjant grupinį sprendimų priėmimą, galima išskirti pagrindines priežastis, dėl kurių pastarasis buvo geresnis už individualų. Visų pirma, Vakarų šalių politiniams lyderiams buvo sudaryta galimybė pasikeisti informacija ir ją geriau panaudoti. Antra, pastebima padidinta

⁵³ TAYLOR, J. *Decision management applications* [žiūrėta 2007 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dmreview.com/article_sub.cfm?articleId=1028014>.

⁵⁴ LAHTI K.R. *Group Decision Making within the Organization: Can Models Help?* [žiūrėta 2007 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.workteams.unt.edu/literature/paper-rlahti.html>>.

motyvacija aukštos kokybės sprendimams priimti. Trečia – buvo galimybė kurti naują informaciją, reikalingą sprendimams priimti. Taip galiausiai padidėja grupinės informacijos patikimumas. Žinoma, jog sprendimus priimant koalicijoje, mažėjo asmeninė atsakomybė už sprendimą ir didėjo rizikingumas, tačiau analizuojant grupinių sprendimų priėmimą, galima daryti išvadą, kad grupė geriau sugeba priimti teisingus arba atmesti neteisingus sprendimus ir pasiūlymus nei pavieniai politiniai lyderiai. Be abejo, grupinis sprendimų priėmimas sudaro sąlygas pagerinti sprendimų kokybę.

3.2. Irako politinio lyderio taktika

Šiame poskyryje nagrinėjama asmenybės, pažinimo ir informacijos apdorojimo įtaka Irako – Kuveito konflikte egzistavusio sprendimų priėmimo procesui.

Irako politinio lyderio Sadamo Huseino požiūrio į sprendimų priėmimą racionalioji pusė buvo gana ribota. Viena priežasčių buvo ta, kad jis daugiau dėmesio kreipė į subjektyvaus veiksnio įtaką sprendimui priimti bei įgyvendinti. Racionaliosios teorijos, daugiau būdingos Vakarų šalių politiniams lyderiams, kurie labiau operavo materialiniais bei piniginiiais ištekliais, darbo jėga kaip visuma, tačiau per mažai atsižvelgė į kiekvieno individo ypatumus, kurie turi įtakos sprendimui. Huseinui labiau būdinga elgsenos arba psichologinė sprendimo priėmimo teorija pabrėžė jo paties vaidmenį. Kaip tik dėl subjektyvių veiksnių įtakos buvo neįmanoma iš pagrindų paaiškinti elgsenos racionalumą ir logiškumą.

Laikydamasis savo taktikos, Irako prezidentas tvirtai laikėsi savo pozicijos bei nuostatų. Jis šventai vadovavosi memorandumu nustatytais Irako teisėmis ir teigė, kad jomis visomis turi teisę naudotis bei jomis vadovautis. Sadamas Huseinas dar sykį pabrėžė, kad jo tauta ne iš tokių, kurios atsisako savo teisių ir jei kažkuriai iš valstybių tai nepatinka ir yra nepriimtina, Huseinas drąsiai išsakė poziciją, kad tie, kurie nesupranta Irako ir jo vykdomos politikos, paprasčiausiai yra priešai. Laikydamasis savo taktikos šis politinis lyderis pabrėžė, kad sprendimai turi būti priimti ne galingiausios ar savo teritorija didžiausios valstybės, o tiesioginių dvišalių santykių susitarimu⁵⁵.

Sekant įvykius Persijos įlankoje pastebėta, jog naftos kainos 1990 metų vidurvasarį nukrito, nes Irako kariuomenė, užėmusi Kuveitą, atsidūrė prie pat turtingų Saudo Arabijos naftos išteklių. Dėl to Irako vyriausybė galėjo kontroliuoti net daugiau kaip pusę visos pasaulyje tiekiamos naftos. Šis faktas paliudija, jog individualus Sadamo Huseino sprendimas užimti

⁵⁵ GLASPIE, April. *Saddam Hussein conversation 1990. Excerpts from Iraqi Document on meeting with U.S. Envoy*. The New York Times, September 23, 1990 [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rense.com/general46/gil.htm>>.

Kuveitą ir jame įtvirtinti Irako pozicijas buvo detalai apmąstyta ir įgyvendinta siekiant Irako kaip galingos pasaulio valstybės statuso.

Išsiaiškinus individualųjį sprendimų priėmimo metodą, svarbu susipažinti su esminiu sprendimų priėmimo būdu. Skirtingai nei Vakarų šalių politiniai lyderiai, Irako prezidentas pasirinko nereagavimo sprendimą⁵⁶ ir nerėmė koalicijos prieš jo valdomą šalį ir jį patį. Kaip tik todėl Vakarų šalių grupės iškelta taikos idėja nesulaukė tikėtios jokios reakcijos. Ši situacija reiškė, kad Irakas priėmė sprendimą neremti idėjos ar ignoravo jos reiškėjus.

Lygiai taip pat kaip ir Vakarų šalių politiniai lyderiai, Sadamas Huseinas Irako – Kuveito konflikto valdyme kūrė krizinės būklės diagnozes, stengėsi nustatyti ir numatyti konflikto vystymosi tendencijas,⁵⁷ mėgino sukurti krizės priežasčių ir pasekmių sistemą ir įgyvendinti reagavimo priemones, nukreiptas savo išsikelta tikslo link.

Šiuo atveju, lyginant Irako prezidento priimamus sprendimus su JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos, buvo pastebėta ir laiko problema, nes kolektyvinių sprendimų priėmimas paprastai užtrunka ilgiau, nes būtina išklausti daug nuomonių, nustatyti jų privalumus bei trūkumus. Huseinas, nesivadovaudamas nei užsienio šalių praktika, nei Vakarų siūlomais konflikto sprendimo būdais, individualiai ir svarbiausia greitai sprendė, kaip pasielgti susiklosčius konkrečiai situacijai.

Iš visos 1990 – 1991 m. įvykių grandinės Persijos įlankoje, galima daryti išvadą, jog bene svarbiausias krizės valdymas iš Irako vyko pasirengimo laikotarpiu, kai ateityje vykdyti veiksmai buvo dar tik planuojami.

Sadamas Huseinas gali būti blogas Irakui ir aplinkiniam pasauliui, tačiau nenuginčijamas yra tas faktas, kad jo ilgai trukusi galia bei įtaka be abejonės stiprino JAV regioninę įtaką.⁵⁸

Irako politinis lyderis pakartotinai pažeidė 16 Jungtinių Tautų Saugumo tarybos priimtą rezoliuciją, kuriomis buvo siekta, kad Irakas nekels grėsmės tarptautinei taikai ir saugumui. Sadamas Huseinas visais įmanomais būdais stengėsi apeiti Irakui taikytas Jungtinių Tautų ekonomines sankcijas, kurios atsispindėjo daugelyje rezoliucijų. Kaip pastebėta pastarosiose, iš Huseino buvo pareikalauta įsipareigoti ir pažadėti atitraukti Irako karines pajėgas iš Kuveito. Tiksliau sakant, be viso to, Irako politinio lyderio buvo paprašyta:

- leisti tarptautinių ginklų inspektoriams peržiūrėti masinio naikinimo ginklų saardymą;
- nekurti naujų masinio naikinimo ginklų;
- sunaikinti visas balistines raketas 150 km spinduliu;

⁵⁶ BELLOC H. *Risk communication*. [Žiūrėta 2007 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.soc.iastate.edu/Sapp/RiskCom.html>>.

⁵⁷ SAKALAS, A., SAVANEVIČIENĖ, A. *Įmonės krizių vadyba*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 40

⁵⁸ WOJTYSIAK, Colonel Martin. *Another view of the myths of the Gulf War*. Fall, 1998, p. 55.

- ne tik nustoti remti, bet ir užkirsti kelią terorizmui bei teroristinėms organizacijoms, veikiančioms Irako teritorijoje;
- sugrąžinti pagrobtą Kuveito turta;
- nustoti vykdyti represijas Irako piliečiams;
- prisiimti finansinę atsakomybę už padarytus nuostolius Irako – Kuveito konflikto metu.⁵⁹

Kalbant apie didžiųjų valstybių politikos bruožus, panašumus ir skirtumus, svarbiausia vengti subjektyvaus susitapatinimo su vieno arba kito pasaulinės įtakos centro pozicija. JAV pagrindiniu kriterijumi įvardina demokratiją, todėl labai svarbu suvokti panašios argumentacijos spekuliatyvumą: juk tas pats Irakas palyginti neseniai buvo kolonija, kaip ir Indija, Pakistanas. Kita vertus, Sadamui natūraliai iškilo klausimas: jeigu JAV ir jos sąjungininkų misija Irake buvo laikoma kova už demokratiją, tai nuo kada ginkluota intervencija į svetimą šalį ir savų sąlygų primetinėjimas virto demokratijos etalonu? Tokios JAV politinio lyderio vykdomos politikos Irako prezidentas nesuprato, į ją nesigilino ir jos nepateisino. Kaip tik todėl visi sprendimai, kuriuos priėmė Sadamas Huseinas, nepatenkino ir nepateisino JAV ir visos koalicijos lūkesčių.

Siekis formuoti pozityvų JAV ir amerikiečių įvaizdį musulmoniškose valstybėse pirmiausia buvo įgyvendinamas parodant arabų ir apskritai musulmonų gyvenimą JAV bei JAV tolerantiškumą islamo religijai. Įvairiais būdais buvo stengiamasi parodyti demokratinės visuomenės įvairovę, akcentuojančią religinę toleranciją multikultūrinėse ir multietninėse visuomenėse, tokiose kaip Jungtinės Valstijos.

JAV viešoji diplomatija buvo koncentruojama ties įvaizdžio kūrimu ir Irako viešosios nuomonės keitimu, tačiau šios pastangos liko monologo pavidale, nes jomis buvo siekiama padaryti kuo didesnę įtaką Irako visuomenei. Irako lyderis Sadamas Huseinas tokias viešosios diplomatijos pastangas laikė monologu, nes JAV neatsižvelgė į kultūrinę terpę, kurioje šios priemonės buvo taikomos, o savo vertybių ir gyvenimo būdo propagavimas skirtingoje kultūroje negalėjo padėti pakeisti jau egzistuojančio.

Vis dėlto negatyvus JAV įvaizdis Irake, Sadamo Huseino nuomone, buvo susijęs ne su pačia Amerika, o su jos vykdoma užsienio politika. Taip pat itin svarbu akcentuoti, jog Irako politinio lyderio Sadamo Huseino vykdomiems veiksams bene daugiausia įtakos turėjo religija – Islamas. Juk vykstant globalizacijos procesui ir kilus Irako – Kuveito konfliktui atsirado nemažai nesutarimų tarp atskirų valstybių ir religinių grupių. Kaip liudija faktai, ši nesantaika išaugo į ginkluotą kovą. Tačiau, kai viena konfliktuojanti pusė yra aiškiai silpnesnė už kitą ir negali savo tikslo pasiekti karinėmis ar politinėmis priemonėmis, ji dažnai pasirenka naują kovos būdą – terorizmą. Tokiu atveju beveik

⁵⁹ *Saddam Hussein's Defiance on United Nations Resolutions*. [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.whitehouse.gov/infocus/iraq/decade/sect2.html>>.

neribotas žiaurumas naudojamas prieš neturintį nustatytų ribų kategorijos taikinį: tas taikinys – tai kiekvienas, nesantis islamo religijos pasekėjas. Dauguma ekspertų pripažįsta, kad religinis terorizmas yra pati pavojingiausia terorizmo rūšis, nes tokių teroristinių grupuočių atstovai yra akiai įsitikinę savo veiksmų teisumu.

Taigi teroras Sadamo Huseino vykdomoje veikloje buvo naudojamas ne tik politinių tikslų siekimui, bet ir kaip būdas valdyti valstybę: visuotinio teroro įbauginti žmonės bijo pasipriešinti valdžiai, nes bet koks pasipriešinimas yra žiauriai baudžiamas.

Terorizmas kaip politinio poveikio priemonė anaipol nėra vienareikšmis. Tai buvo ir viena iš Irako – Kuveito konflikto priežasčių, ir jo išraiška ir viena iš pasekmių. Pastebėtina, jog sureguliuoti konfliktą galima tik tada, kai visos konfrontuojančios pusės laikomos lygiavertėmis. Tačiau, kalbant apie terorizmą, tai yra pakankamai keblus klausimas. Reikalas tas, kad teroristų veikla daro poveikį politinei sistemai.

Taigi Sadamas Huseinas sprendimų priėmimo procese niekada nesuabejojo savimi, savo principais ir buvo tvirtai įsitikinęs, jog JAV su savo prezidentu Džordžu Bušu ir jo sąjungininkais priešaky veikia vienašališkai ir ignoruoja musulmoniškas vertybes bei islamiškąsias normas. Taigi priešiško JAV atžvilgiu priežastys glūdi ne vien tik viešojoje diplomatijoje, bet ir JAV užsienio politikos pobūdyje, kuris pasižymėjo jėgos pozicijos demonstravimu.

IŠVADOS

Kiekviena politinės lyderystės apraiška Irako – Kuveito konflikto kontekste buvo skirtinga priklausomai nuo JAV, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos ir Irako politinių lyderių asmeninių savybių, lyderiavimo motyvų, nuo skirtingai suvokiamų atskiros visuomenės tikslų įgyvendinimo specifikos, nuo tarptautinės grupės ypatybių ir kitų socialinių, politinių, ekonominių bei kultūrinių sąlygų. Vieni politiniais lyderiais tapo dėl asmeninio patrauklumo, charizmos, kiti, pavyzdžiui Džonas Meidžoras, atsidūrė tam tikru momentu tam tikroje situacijoje, tretieji veikė vedini savo asmeninių ambicijų. Tačiau, kad ir kokie skirtingi buvo to meto įtakingiausių pasaulio valstybių politiniai lyderiai, visiems buvo vienodai aišku, kad 1990 – 1991 m. tarptautinė kontrolė padėjo išspręsti regionuose įsivyravusias problemas.

Nepaisant įvairių ribojančių aplinkybių, politiniai lyderiai Persijos įlankoje susidariusio konflikto metu pakankamai laisvai rinkosi savo veikimo įvairiose situacijose būdus. Esmė tik ta, kad pastarieji, negalėdami pasirinkti aplinkybių, laisvai rinkosi nuostatas į jas ir tokiu būdu įtakojo kitus žmones ne tik savo veiksmais ir idėjomis, bet ir savo vertybių sistema.

Lyderių asmenybės labai spalvingos, todėl sunku apie jas daryti apibendrinančias išvadas, tačiau aišku, kad jų visų be išimties veiksmai buvo grįsti brandžia pasaulėžiūra. Kadangi lyderystė yra neatsiejama nuo charakterio, kuris nuolat evoliucionuoja, galima drąsiai daryti išvadą, jog gyvenimo filosofija ir savitas pasaulio politikos supratimas JAV prezidentui Džordžui Bušui, Prancūzijos prezidentui Fransua Miteranui, Irako prezidentui Sadamui Huseinui ir Didžiosios Britanijos ministrams pirmininkams – Margaretai Tečer bei Džonui Meidžorui buvo atspirties taškas kuriant santykius su esama aplinka.

Nagrinėtų politinių lyderių veiklą galima apibrėžti kaip savo pasekėjų įkvėpimą veikti dėl tikslų, atspindinčių tiek lyderių, tiek pasekėjų vertybes ir motyvus, norus ir poreikius, siekimus ir viltis. Tačiau, kaip 1990 – 1991 m. Persijos įlankoje susiklosčiusi situacija parodė, lyderystė ne visuomet buvo siejama su išmintingu galios panaudojimu, ne visuomet buvo imtasi atsakomybės performuoti Irako – Kuveito konflikte dalyvavusių politinių lyderių veiklos principus, kad prisitaikytų prie aplinkos permainų.

Informacija krizinės situacijos Persijos įlankoje metu buvo sudedamoji valdymo sprendimų priėmimo sistemos dalis. Juk geriau informuotas lyderis priima efektyvesnius sprendimus ir turi galimybę naudotis naujausia informacija. Būdai, kuriais informaciją gauna sprendimus priimančias lyderis, turi labiausiai atitikti jo poreikius. Pastebėtina, jog politiniams lyderiams reikėjo ne tik daugiau informacijos, bet kad ji būtų savalaikė ir objektyvi, todėl galimybė kombinuoti

skaitmeninius ir kokybinius aspektus, paaiškinti samprotavimo procesą, tampa esminiu dalyku priimant daugiakriterinius sprendimus sudėtingoje Irako – Kuveito krizinėje situacijoje.

JAV. Didžiosios Britanijos, Prancūzijos ir Irako politiniai lyderiai negalėjo apsieiti be informacijos: jie privalėjo taikytis prie besikeičiančių aplinkos sąlygų ir poreikių. Žinoma, informacijos panaudojimas buvo nepakeičiamas priimant svarbius sprendimus ir nustatant rezultatus. Tik tokiu būdu nagrinėjami politiniai lyderiai sugebėjo pažinti iškilusias problemas ir surasti būdus joms išspręsti, kad informacijos panaudojimas būtų veiksmingas ir svarbiausia naudingas.

1990 – 1991 m. susiklosčiusi situacija įrodė, kad sprendimus gali priimti ir vienas asmuo (pavyzdžiui Irako prezidentas), ir jų grupė (koalicija, siekusi išvaduoti Kuveitą). Patikint sprendimus individualiems asmenims ar grupėms, būtina pasverti efektyvumą ir sprendimų priėmimo spartą. Nors manoma, kad grupinis sprendimų priėmimas yra efektyvesnis, tačiau negalima vienareikšmiškai to teigti: juk sprendimo priėmimas – ne pati sudėtingiausia dalis. Sunkiausia pastarąjį įgyvendinti.

Pastebėta, jog visų politinių lyderių sprendimai buvo priimti remiantis racionaliū mąstymu. Visus nagrinėtų politinių lyderių veiksmus ir atliktas funkcijas buvo galima logiškai paaiškinti: jie buvo pagrįsti išsamia, išanalizuota ir patikrinta informacija, atsižvelgiant į konkrečios valstybės visuomenės ir, žinoma, asmeninius tikslus bei galimas sprendimo priėmimo alternatyvas.

Žinoma, kiekvienam politiniam lyderiui individualiai analizuojant realią situaciją Persijos įlankoje, išryškėjo visai skirtingi sprendimo priėmimo būdai, t.y. praktikoje racionalus sprendimo pasirinkimas buvo vykdomas laviruojant tarp įvairių asmenų nuomonės, derantis su įvairiomis įtakos grupėmis ar pavieniais individais. Siekiant strateginių ir taktinių tikslų, kiekvienas politinis lyderis rėmėsi faktais ir duomenimis, pakankamai adekvačiai atspindinčiais jo reprezentuojamos valstybės išteklius, rezervus, perspektyvas ir rinkos aplinką.

Kaip Irako – Kuveito konfliktas įrodė, teorinė lyderystės samprata atitiko praktinį lyderystės kaip reiškinių suvokimą: krizinėje situacijoje lyderiais tapo neabejotinai stiprios, atsakomybę prisiimančios asmenybės, sąveikaujančios su pasekėjais, sugebančios kurti aiškią ateities viziją ir pasiekiančios maksimalių rezultatų.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

- A just cause? Public opinion and the Persian Gulf War.* THE NATION, February 18, 1991, Vol. 252, No. 6.
- BELLOC H. *Risk communication.* [Žiūrėta 2007 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.soc.iastate.edu/Sapp/RiskCom.html>>.
- Bendravimo ir informavimo krizės atveju vadovas / vertė* Tamosienė K., Židelytė R. Vilnius: Kriventa, 2005.
- Bush alternates between warning and olive branch.* USA TODAY, September 25, 1991.
- BUSH, George. *All the best, George Bush: my life in letters and other writings.* A Touchstone book published by Simon&Schuster. New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 1999. ISBN 0-684-83958-1.
- BUSH, George. *The President's News Conference.* August 8th, 1990 [žiūrėta 2007 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=18751>>.
- Bush's video warns Iraqi citizens of war.* Five Star edition, September 17, 1990.
- BUTT, Gerald. *Saddam Hussein – his rise to power.* BBC News [žiūrėta 2007 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/236486.stm>.
- CARTE Penny, FOX Chris. *Bridging the culture gap. A practical guide to international business communication.* London, 2004. ISBN 0-7494-4170-4.
- CURTIUS, Mary. *Bush speech wasn't shift, aides assert.* The Boston Globe, October 3, 1990.
- DIEBEL, Linda. *Bush urges Iraq to oust Saddam and end Gulf War.* TORONTO STAR, February 15, 1991.
- FARSON, Richard. *Absurdo vadyba. Vadovavimo paradoksai.* Vilnius: Tyto alba, 2004.
- FLØISTAD, Guttorm. *The art of getting along. A new book about leadership, company culture and ethics.* Oslo: Gyldendal Academic Publishers, 2000.
- GARRARD, Col Mark. *War termination in the Persian Gulf. Problems and prospects.* Aerospace Power Journal, 2001.
- GLASPIE, April. *Saddam Hussein conversation 1990. Excerpts from Iraqi Document on meeting with U.S. Envoy.* The New York Times, September 23, 1990 [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rense.com/general46/gil.htm>>.
- GREEN, Charles. *War easier with captives out of Iraq, Bush says.* THE TORONTO STAR, December 9, 1990.

HURST, Steven. *The rhetorical strategy of George H. W. Bush during the Persian Gulf Crisis 1990 – 1991: How to help lose a war you won*. Political studies: published by Blackwell Publishing Ltd, Oxford. 2004, Vol. 52.

Hussein – the man the U.S. loves to hate [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cnn.com/SPECIALS/1998/iraq/saddam.profile>>.

KOUZES, James M., POSNER, Bary Z. *Iššūkis vadybai*. Kaunas: Smaltija, 2003.

KUTTNER, Robert. *The Abyss*. New Republic, 29 October, 1990.

KUUSISTO, Riikka. *Western definitions of war in the Gulf and in Bosnia: the rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action*. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, 1999. ISBN 951-653-301-9.

LAHTI K.R. *Group Decision Making within the Organization: Can Models Help?* [žiūrėta 2007 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.workteams.unt.edu/literature/paper-rlahti.html>>.

LAWHORNE, Archie R. *Defining the Traits of a Successful Leader* [žiūrėta 2007 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.powerhomebiz.com/vol53/traits.htm>>.

LEE, Jessica. *Bush alternates between warning and olive branch*. USA TODAY, September 25, 1991.

LEVINE, R. Stiuart, CROM, A. Michael. *Būk lyderis: Dale Carnegie pamokos: kaip įsigyti draugu, daryti žmonėms įtaką ir nugalėti kintančiame pasaulyje*. Kaunas: Dajalita, 2003.

MacDONALD, Scot. *Hitler's shadow: Historical Analogies and the Iraqi invasion of Kuwait*. Diplomacy & Statecraft, Vol. 13, No. 4. Published by Frank Cass, London. (December 2002).

McCAFFREY, Barry R. *Lessons of Desert Storm*. JFQ: Joint Force Quarterly, Winter 2000-2001, Issue 27.

Oral history: interview with Margareth Thatcher, Prime Minister of Great Britain [žiūrėta 2007 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/gulf/oral/thatcher/1.html>>

Resolution 678 of 29 November 1990. [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/IMG/NR057528.pdf?OpenElement>>.

RUIN, Joseph Eby. *The quality-leader's influence*. Part 2. New Straits Times 2*, June 24, 2000

Appointments [žiūrėta 2007 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://adtimes.nstp.com.my/jobstory/june24.htm>>.

Remarks at the Annual Conference of the Veterans of Foreign Wars in Baltimore, Maryland. August 20, 1990 [žiūrėta 2007 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=18774>>.

Role of a leader [žiūrėta 2007 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.teensig.org/leadership/htm/role_of_the_leader.htm>.

Saddam Hussein's Defiance on United Nations Resolutions. [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.whitehouse.gov/infocus/iraq/decade/sect2.html>>.

- SAKALAS, A., SAVANEVIČIENĖ, A. *Įmonės krizių vadyba*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 40.
- Tarptautinių žodžių žodynas* / sudarytojai BENDORIENĖ A., BOGUŠIENĖ V. ir kt. Vilnius: Alma littera, 2001.
- SCHNEIDER, William. "New order" is out of order at home. *The National Journal*, August 10, 1991, Vol. 23, No.32.
- Secrets of life and leadership* / interview with Said K. Aburish. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.].
Prieiga per internetą:
<<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/saddam/interviews/aburish.html>>.
- SHOGAN, Robert. *The Bush Presidency: First Appraisals.* book reviews *Washington Monthly*. November, 1991, Vol. 23, No. 11. ISSN: 0043-0633.
- SWOFFORD, Anthony. *Remember the Gulf. Scenes from the last war with Iraq*. Harper's magazine, December, 2002.
- TAYLOR, J. *Decision management applications* [žiūrėta 2007 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.dmreview.com/article_sub.cfm?articleId=1028014>.
- The perishability of leadership*. *Oil & Gas journal*, December 10, 1990.
- VALACKIENĖ, A. *Krizių valdymas ir sprendimų priėmimas*. Kaunas: Technologija, 2005.
- WOJTYSIAK, Colonel Martin. *Another view of the myths of the Gulf War*. Fall, 1998.

SUMMARY

THE ROLE OF POLITICAL LEADERS DURING THE CRISIS IN THE CONTEXT OF THE CONFLICT BETWEEN IRAQ AND KUWAIT IN 1990 – 1991

Master's work by Rita Kukuraitytė

Every political clash leaves a trace in World history. The conflict between Iraq and Kuwait in the end of XX century is not the exception.

Amid growing tension between the two Persian Gulf neighbors, Saddam Hussein concluded that the United States and the rest of the outside world would not interfere to defend Kuwait. On August 2, 1990, Iraqi forces invaded Kuwait and quickly seized control of the small nation. Within days, the United States, along with the United Nations, demanded Iraq's immediate withdrawal. U.S. and other UN member nations began deploying troops in Saudi Arabia within the week, and the worldwide coalition began to form under UN authority. On January 16, 1991, Allied forces began devastating bombing of Iraq and its forces in Kuwait. The Allied bombing sought to damage Iraq's infrastructure so as to hinder its ability to make war while also hurting both civilian and military morale. Unfortunately, Allied air strikes and cruise missile attacks against Iraq proved more devastating than expected. When the Allied armies launched the ground war on February 23, the Iraqi occupation forces in Kuwait were already beaten. On March 3, 1991, Iraq accepted the terms of the cease-fire and the fighting ended.

So the object of master's work has been the evaluation of the role, substantiality and particularity of political leaders during the conflict between Iraq and Kuwait in 1990 – 1991. The goal has been to point out the connection between the expression of political leadership and the conflict in the Gulf. Main tasks are as follows: to point out the peculiarity of political leadership with reference to the functions and main features of political leaders; to dispute the political tendencies of the conflict between Iraq and Kuwait; to define the concept of crisis situation; to reveal the importance of political leaders' practice, actions and receivable decisions; to highlight the conflict in the Gulf and to emphasize its significance to further development of World history.

Master's work consists of 3 Chapters. Chapter 1 deals with behavior and individual peculiarities of political leaders. It focuses on the above mentioned aspects as basic ones in the conflict and reveals different viewpoints on means of solving the crisis situation.

In Chapter 2 the specific character of political leaders was illustrated with the focus on their underway functions. Providing information from different channels, communication strategies and means depending on crisis situation objectives has been discussed.

In Chapter 3 main features of political leadership, control of the conflict and acceptance of decisions have been discussed. Different viewpoints and evaluations of the political leaders presented, with the focus on more detailed research of solving the problem in Persian Gulf. Influencing the effectiveness individual and outside factors, on the basis of which action strategies are being formulated.

Document analysis, descriptive and historical research methods helped to come to the conclusion that political leaders signally influenced the conflict between Iraq and Kuwait in 1990 – 1991. After the results attained, it became evident that substantiality of political leaders and their determined alterations considerably influenced the World history.